

DE SAMENLEVINGSOVEREENKOMST INZAKE WETTELIJKE SAMENWONING: EEN VOORSTEL VAN EEN MODEL VAN AKTE MET ENIGE TOELICHTING

Aantal woorden: 24.855

Kelsey Casier

Studentennummer: 01706204

Promotor: Prof. dr. Jan Bael

Commissaris: Mevrouw Céline Blomme

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad van Master of Laws in het notariaat.

Academiejaar: 2020 – 2021

Ondergetekende verklaart dat de inhoud van deze masterproef mag worden geraadpleegd en/of gereproduceerd voor persoonlijk gebruik. Het gebruik van deze masterproef valt onder de bepalingen van het auteursrecht en bronvermelding is steeds noodzakelijk.

Voorwoord

What a ride it has been. In 2017 startte ik vol goede moed het schakelprogramma tot de master in de rechten. Ik ontdekte er gaandeweg mijn passie voor het familie- en familiaal vermogensrecht. De keuze om mijn rechtenthesi in één semester te schrijven en die tegelijkertijd te combineren met de master-na-master in het notariaat was een ambitieuze keuze. Maar bovenal was het een keuze waar ik vooralsnog geen spijt van heb. Deze masterproef vormt dan ook het einde van vier jaar Universiteitstraat Gent. Bovendien vormt ze de uitgelezen kans om enkele mensen te bedanken.

Professor Bael, bedankt om mij dit boeiende onderwerp aan te reiken. Het samenlevingscontract tussen wettelijk samenwonenden is geen alledaagse akte. Het was dan ook verrijkend om mij te verdiepen in de mogelijkheden die deze akte biedt. Daarnaast wil ik ook zeker mijn commissaris, mevrouw Blomme, bedanken om mij steeds met raad en daad bij te staan.

Vervolgens wil ik mijn vriend bedanken. Een oprechte *merci* voor alle peptalk, enthousiasme, opbouwende kritiek en geduld deze afgelopen vier jaren. Ik groeide uit tot de jurist die ik vandaag ben, mede dankzij jou.

Ook mijn vrienden verdienen het om in de bloemetjes gezet te worden. Zeker in deze corona-tijden is het duidelijk dat een studententijd zonder vrienden toch niet hetzelfde is. In het bijzonder wil ik Liesbeth bedanken om deze masterproef na te lezen en me de nodige taalkundige tips te verschaffen. Dat jouw taaladvies vaak uitmondde in een gesprek over koetjes en kalfjes zodat ik mijn gedachten kon verzetten, was altijd mooi meegenomen.

Tot slot wil ik ook mijn papa en zus bedanken. Dank je wel om mij de kans te geven om verder te studeren. Dank je wel om me gepassioneerd te laten spreken over mijn opzoekwerk, ook al is het niet jullie *branche*. Dank je wel voor jullie interesse, enthousiasme en luisterend oor.

Mama, deze is voor jou.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Ieper, mei 2021

Samenvatting

De wettelijke samenwoning als instituut wint sinds haar inwerkingtreding in 2000 alsmar aan populariteit. Met jaarlijks gemiddeld 40.000 verklaringen van wettelijke samenwoning valt deze tweerelatie niet meer weg te denken uit de maatschappij. Toch sluiten wettelijk samenwonenden jaarlijks gemiddeld slechts 300 samenlevingsovereenkomsten. Onbekend maakt onbemind? Deze masterproef onderzoekt de samenlevingsovereenkomst tussen wettelijk samenwonenden en ze beoogt een modelakte op te stellen en toelichting te bieden waar nodig.

De wettelijke samenwoning is geen sluitend alternatief voor het huwelijk. Zowel de primaire als de secundaire gevolgen en het erfrecht verschillen grondig. Een beknopt wettelijk kader leidt ertoe dat wettelijk samenwonenden voor hun bewijsvoering en hun vermogensverschuivingen op het gemeen recht terugvallen. De samenlevingsovereenkomst biedt soelaas. In deze kaderovereenkomst kunnen wettelijk samenwonenden hun vermogensrechtelijke situatie regelen alsook hun gezinsleven organiseren.

De mogelijke clausules zijn legio. De samenlevingsovereenkomst kan enerzijds informatieve clausules en anderzijds clausules met een reële juridische meerwaarde bevatten. De informatieve clausules zorgen voor een beter begrip van het recht tussen de partijen. De clausules met een reële juridische meerwaarde vullen de wet aan waar nodig. Een beding van aanwas, een bewijsregeling, een vergoedingsregeling en een wederzijdse hulpplicht zijn slechts enkele voorbeelden. Op die manier kunnen de partijen ervoor opteren om meer solidariteit in te bouwen. Zij kunnen er evenwel ook voor kiezen om hun autonomie te bevestigen. Hoe dan ook, een samenlevingsovereenkomst is een conflictvermijdend en remediërend instrument dat de rechtszekerheid enkel ten goede komt.

Tot slot hanteert de modelakte bewust een zo eenvoudig mogelijk taalgebruik zonder aan juridische correctheid in te boeten. Deze stijlbreuk kadert in een verlangen naar een toegankelijk en begrijpelijk recht voor iedereen. Bovendien is de modelakte geen *one size fits all*, maar het blijft een kwestie van maatwerk. Enkel op die manier zal de samenlevingsovereenkomst perfect aansluiten op de wensen en noden van de wettelijk samenwonenden, uiteraard binnen de wettelijke grenzen.

Inhoudstafel

Voorwoord	I
Samenvatting	II
Inhoudstafel	III
Inleiding	1
DEEL 1 Theoretisch luik: cijfers, beweegredenen en wettelijk kader	2
1 Inleidende beschouwingen	2
1.1 Gegevens over de wettelijke samenwoning als instituut	2
1.2 Waarom kiezen voor de ene of de andere tweerelatie: beweegredenen en assumpties	4
1.2.1 Waarom kiezen voor het huwelijk?	5
1.2.2 Waarom kiezen voor de wettelijke samenwoning?	6
1.2.3 Waarom kiezen voor de feitelijke samenwoning?	8
1.2.4 Tussentijds besluit	8
2 De wettelijke samenwoning als instituut	9
2.1 Primaire gevolgen van de wettelijke samenwoning	10
2.2 Secundaire gevolgen van de wettelijke samenwoning	13
2.3 Erfrechtelijke gevolgen van de wettelijke samenwoning	15
2.4 De wettelijke samenwoning versus andere tweerelaties	16
2.5 Terugkoppeling naar de beweegredenen en assumpties: wat met het keuzeargument?	19
2.6 Tussentijds besluit	20
3 De samenlevingsovereenkomst	21
3.1 Een introductie: prevalentie van de samenlevingsovereenkomst	22
3.2 Het wettelijk kader van een samenlevingsovereenkomst	23
DEEL 2 Een voorstel van een model van akte: clausules en toelichting	27
4 Voorafgaande verklaringen	28
5 Overeenkomst	30
5.1 Artikel 1 – De roerende goederen van de wettelijk samenwonenden	30
5.1.1 De eigen roerende goederen	30
5.1.1.1 Algemene omschrijving van eigen roerende goederen	30
5.1.1.2 Eigendomsvermoedens	31

5.1.2	De onverdeelde roerende goederen.....	32
5.1.2.1	Algemene omschrijving van onverdeelde roerende goederen.....	32
5.1.2.2	Eigendomsvermoedens.....	34
5.1.2.3	Beding van aanwas van de onverdeelde financiële rekeningen.....	35
5.2	Artikel 2 – De onroerende goederen van de wettelijk samenwonenden.....	36
5.2.1	De eigen onroerende goederen.....	36
5.2.1.1	Voorafgaande uiteenzetting – beschrijving – oorsprong van eigendom.....	37
5.2.1.2	Een partij is eigenaar van bouwgrond waarop een gezinswoning opgericht zal worden.	37
5.2.1.3	Een partij is eigenaar van een reeds opgerichte woning die dienst doet als voornaamste gezinswoning.....	41
5.2.1.4	Bescherming levensomstandigheden van de wettelijk samenwonenden.....	42
5.2.2	De onverdeelde onroerende goederen.....	43
5.2.2.1	Voorafgaande uiteenzetting – beschrijving – oorsprong van eigendom.....	43
5.2.2.2	Kosten en lasten.....	43
5.2.2.3	Bescherming levensomstandigheden van de wettelijk samenwonenden.....	44
5.2.3	Voorkeurrecht voornaamste gezinswoning.....	48
5.3	Artikel 2bis – De gehuurde gezinswoning.....	49
5.4	Artikel 3 – Passiva.....	51
5.5	Artikel 4 – Bewijsregels.....	52
5.5.1	Bewijsrecht.....	52
5.5.2	Inventaris.....	53
5.5.3	Eigendomsvermoedens.....	54
5.6	Artikel 5 – Elke partij draagt bij in de lasten van het samenleven.....	55
5.6.1	Omschrijving van de lasten van het samenleven.....	55
5.6.2	Het leveren van de bijdrageplicht.....	57
5.6.2.1	In geld of in natura.....	57
5.6.2.2	Gezamenlijke bankrekening.....	58
5.6.3	Bestuursbevoegdheid.....	60
5.7	Artikel 6 - Wederzijdse hulpplicht en de mogelijkheid om een onderhoudsuitkering te vorderen 60	
5.8	Artikel 7 – Vergoedingsregeling.....	63
5.9	Artikel 8 – Lot van het vermogen na beëindiging wettelijke samenwoning.....	64
5.9.1	Verdeling van het vermogen.....	64

5.9.2	Aankoop van eigen roerende goederen.....	64
5.10	Artikel 9 – Bemiddelingsbeding.....	66
5.11	Artikel 10 – Wijzigende overeenkomsten	67
5.12	Artikel 11 – Einde samenlevingsovereenkomst	67
5.13	Slotbepalingen.....	67
5.14	Waarvan akte	68
6	Besluit.....	69
7	Bibliografie	72
7.1	Wetgeving	72
7.2	Rechtspraak.....	73
7.3	Rechtsleer.....	73

Inleiding

1. Ruim 40.000 verklaringen van wettelijke samenwoning *versus* amper 300 samenlevingsovereenkomsten tussen wettelijk samenwonenden: het zijn de jaarlijkse gemiddeldes in België. Dat deze cijfers disproportioneel zijn, hoeft geen betoog. De wettelijke samenwoning wint sinds haar inwerkingtreding in 2000 alsmear aan populariteit. Het huwelijk is niet langer de hoeksteen van de maatschappij, het deelt nu de troon met de wettelijke samenwoning. Ondanks de vaststelling dat de wettelijke samenwoning allesbehalve een fenomeen in de marge is, breekt de samenlevingsovereenkomst tussen wettelijk samenwonenden niet door. Onbekend maakt onbemind? Nochtans biedt de samenlevingsovereenkomst tal van mogelijkheden en opportuniteiten daar waar de wetgever tekortschiet. Deze masterproef onderzoekt de samenlevingsovereenkomst tussen wettelijk samenwonenden en ze beoogt een modelakte op te stellen en toelichting te bieden waar nodig.
2. Om de modelakte zo goed als mogelijk te laten aansluiten op de noden en wensen van de wettelijk samenwonenden, is het nuttig om eerst na te gaan *wie* de wettelijk samenwonenden zijn. Hoe zien zij de wettelijke samenwoning als instituut, wat zijn hun beweegredenen en eventueel foutieve assumpties? Wat zijn hun doorslaggevende beweegredenen om voor de wettelijke samenwoning dan wel voor een andere tweerelatie te kiezen?
3. Daarna onderzoekt deze masterproef het wettelijk kader van de wettelijke samenwoning. Welke bescherming voorziet de wetgever en waar zitten eventuele lacunes? Met welke rechtsonzekerheden worden de wettelijk samenwonenden geconfronteerd?
4. Vervolgens focust de masterproef op de samenlevingsovereenkomst tussen wettelijk samenwonenden. Er volgt een analyse van het wettelijk kader van de samenlevingsovereenkomst zodat het duidelijk is binnen welke grenzen de partijen hun kaderovereenkomst kunnen uitwerken.
5. Uiteindelijk komt het voorstel van een model van een samenlevingsovereenkomst tussen wettelijk samenwonenden aan bod. De masterproef stelt telkens een modelclausule voor en biedt daarna enkele relevante toelichtingen. Met het oog op toegankelijk en begrijpelijk recht, probeert de modelakte steeds een zo eenvoudig mogelijk taalgebruik te hanteren zonder aan juridische correctheid in te boeten.
6. Deze masterproef eindigt met een besluit.

DEEL 1 Theoretisch luik: cijfers, beweegredenen en wettelijk kader

1 Inleidende beschouwingen

7. De wettelijke samenwoning zit in de lift. Hoewel het instituut nog maar een goede twintig jaar bestaat, zijn er jaarlijks om en bij de 40.000 verklaringen van wettelijke samenwoning in België. Aangezien de wettelijke samenwoning beperkt is tot tweerelaties, gaat het jaarlijks om ongeveer 80.000 personen die de keuze maken.¹

8. Deze masterproef heeft als doel een modelakte van een wettelijke samenlevingsovereenkomst op te stellen. Het is evenwel nuttig om eerst stil te staan bij de beweegredenen van de wettelijk samenwonenden. Wat drijft jaarlijks 80.000 personen om een wettelijke samenwoning aan te gaan? De antwoorden op die vragen zullen helpen om het model van de wettelijke samenlevingsovereenkomst beter te laten aansluiten op de wensen en noden van de partners.

1.1 Gegevens over de wettelijke samenwoning als instituut

9. De wetgever riep in het jaar 1998 de wettelijke samenwoning in het leven (inwerkingtreding in het jaar 2000).² Het was een antwoord op het groeiende aantal ongehuwde personen. Waar het huwelijk destijds niet openstond voor personen van hetzelfde geslacht, was de wettelijke samenwoning wél van meet af aan toegankelijk voor hen. Officieus was de wettelijke samenwoning dan ook (en vooral) een tegemoetkoming aan deze koppels.³ Professor SWENNEN verwoordde het als volgt: "(...) een soort van 'mini-huwelijk' (...) voor homoparen".⁴ Intussen staat het burgerlijk huwelijk wel open voor personen van hetzelfde geslacht.⁵ Toch blijkt de wettelijke samenwoning een maatschappelijke behoefte te dekken want

¹ STATBEL, *Evolutie van het aantal verklaringen van wettelijke samenwoning per jaar en administratieve eenheid, sinds 2000, 2020*, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/partnerschap/wettelijke-samenwoning#panel-12> (consultatie 9 april 2021)

² Wet van 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenwoning, *BS* 12 januari 1999. Deze wet trad in werking op 1 januari 2000.

³ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1087 en A.-C. VAN GYSEL, "La cohabitation légale : quo vadis ?", *RTDF* 2015, (9) 16.

⁴ F. SWENNEN, *Het personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 497 en S. EGGERMONT, "Jan en Jan Modaal: homohuwelijk of wettelijke samenwoning?", *RW* 2008-09, (124) 124.

⁵ Wet van 13 februari 2003 tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 28 februari 2003. Deze wet trad in werking op 1 juni 2003. Overigens was België het tweede land ter wereld, na Nederland, dat het huwelijk voor paren van hetzelfde geslacht openstelde.

ze blijft populair, ook onder heteroparen.⁶

10. De wettelijke samenwoning als Belgisch juridisch gegeven kent enkele noemenswaardige data. Logischerwijs is de eerste mijlpaal het jaar 2000, namelijk de invoering van de wettelijke samenwoning. Een tweede mijlpaal is het jaar 2011, tot dan kent de wettelijke samenwoning jaarlijks een zeer sterke stijging. Sinds 2011 stabiliseert het aantal verklaringen per jaar op ongeveer 40.000. Tot slot vormt het jaar 2013 de derde mijlpaal; voor het eerst zijn er meer wettelijke samenwoningen dan huwelijken afgesloten (resp. 39 196 *versus* 37 854).⁷

11. Nu zowel paren van hetzelfde als van verschillend geslacht kunnen huwen, wie legt dan nog een verklaring wettelijke samenwoning af? De wetgever had alvast een breed publiek voor ogen. De wettelijke samenwoning is, in tegenstelling tot het huwelijk, geen amoureuze verbintenis. Van liefdesparen of vrienden tot familieleden en huisgenoten: zij kunnen allen een wettelijke samenwoning aangaan.⁸

12. STATISTIEK VLAANDEREN nuanceert dit brede doelpubliek. Uit de statistieken blijkt dat de verklaring van wettelijke samenwoning in het Vlaamse Gewest het populairst is bij late twintigers. Doorgaans hebben beide partners de Belgische nationaliteit en gaat het om mensen die nog niet eerder gehuwd zijn (75%). Opvallend is dat slechts 3% van de paren die in 2019 een verklaring van wettelijke samenwoning aflegden, personen van hetzelfde geslacht zijn. Bovendien is slechts 0,3% van de nieuwe wettelijk samenwonenden aan elkaar verwant.⁹ Kortom, de doorsnee Vlaamse aspirant-wettelijk samenwonenden zijn een jong, heteroseksueel en nog niet eerder gehuwd koppel.¹⁰

13. Tot slot tonen de statistieken eveneens aan dat het aantal huwelijken stabiel blijft, ondanks de invoering van de wettelijke samenwoning.¹¹ WUYTS concludeert hieruit dat de wettelijke samenwoning niet

⁶ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1088.

⁷ T. WUYTS, "Wettelijke samenwoning", *NjW* 2014, (242) 247 en STATBEL, *Evolutie van het aantal verklaringen van wettelijke samenwoning per jaar en administratieve eenheid, sinds 2000, 2020*, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/partnerschap/wettelijke-samenwoning#panel-12> (consultatie 9 april 2021).

⁸ H. CASMAN, "Wettelijke samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NjW* 2004, (182) 182-184.

⁹ STATISTIEK VLAANDEREN, *Nieuwe wettelijke samenwoningen, 2020*, <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/nieuwe-wettelijke-samenwoningen> (consultatie 9 april 2021).

¹⁰ Of dit geschetste profiel ook aan de andere kant van de taalgrens geldt, is onduidelijk. Het Waalse Gewest heeft geen dergelijke studie over de *cohabitation légale* gepubliceerd.

¹¹ STATBEL, *Huwelijken: cijfers, 2020*, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/partnerschap/huwelijken#figures> (consultatie 9 april 2021).

per se als alternatief voor het huwelijk dient, maar vooral als alternatief voor de feitelijke samenwoning.¹² Als de wettelijke samenwoning inderdaad een alternatief voor de feitelijke samenwoning vormt, dan wijst dit mogelijks op de wens voor meer juridische zekerheid (aangezien de feitelijke samenwoning de meest rechtsonzekere tweerelatie is). Nochtans kent de wettelijke samenwoning slechts een beperkt regelgevend kader.¹³ Daarin ligt een belangrijke rol voor de (notariële) samenlevingsovereenkomst: zowel bij feitelijke samenwoning als bij wettelijke samenwoning kan dergelijke overeenkomst meer rechtsbescherming bieden.

1.2 Waarom kiezen voor de ene of de andere tweerelatie: beweegredenen en assumpties

14. De rol van het huwelijk als hoeksteen van de maatschappij neemt af. Uit bovengenoemde statistieken blijkt dat de populariteit van de wettelijke samenwoning die van het huwelijk minstens evenaart en sommige jaren zelfs overschrijdt. Dat toont aan dat de keuze voor het ongehuwd samenwonen niet langer een gemarginaliseerd fenomeen is. Bovendien geeft ook acht op de tien gehuwde koppels aan dat zij eerst een tijd ongehuwd samenwoonden vooraleer zij in het huwelijksbootje stapten. Kortom, het zogenoemde ‘concupinaat’ zit niet langer in een maatschappelijk verdomhoekje.¹⁴

15. Empirisch onderzoek¹⁵ naar de motivatie van mensen om voor de ene of de andere tweerelatie te kiezen, bracht een aantal opmerkelijke resultaten aan het licht. Gezien de bedoeling van deze masterproef, namelijk het opstellen van een modelakte, is het niet onbelangrijk om naast statistische gegevens ook beweegredenen en assumpties mee in acht te nemen. Een notaris kan pas adequaat advies geven en eventuele foutieve assumpties ontkrachten, wanneer hij of zij in de eerste plaats de overwegingen kent. Wat voor een juridisch geschoold persoon evident lijkt, strookt immers niet altijd met hetgeen wat in de maatschappij leeft.

¹² T. WUYTS, “Wettelijke samenwoning”, *NjW* 2014, (242) 247. Zie ook *Vr. en Antw.* Kamer 2014-15, 2 maart 2015, 152-153 (Vr. nr. 168 S. BECQ) waarop de vice-eersteminister en minister van Veiligheid en Binnenlandse Zaken, belast met Grote Steden en de Regie der gebouwen zich niet wenst uit te spreken over eventuele sociologische tendensen tussen de rechtsfiguren ‘huwelijk’ en ‘wettelijke samenwoning’.

¹³ Artt. 1475 – 1479 oud BW.

¹⁴ M. CORIJN, “Ongehuwd samenwonen na een echtscheiding in Vlaanderen”, *SVR-St@ts* 2013/3, (1) 16; M. CORIJN, “Gehuwd of ongehuwd samenwonen: verschillen in welbevinden?”, *SVR-St@ts* 2014/12, (1) 1 en S. EGGERMONT, *Twee relaties*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 573.

¹⁵ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, “Juridische bescherming van samenwoners. Van ‘het grote feest’ tot ‘de lange to-do’” in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 75-105.

1.2.1 Waarom kiezen voor het huwelijk?

16. Eerst en vooral blijkt dat de meerderheid van de gehuwde respondenten voornamelijk uit symbolische overwegingen voor het huwelijk kiezen. Het huwelijk is voor hen een mijlpaal in hun liefdesleven, veeleer dan de keuze voor een juridisch instituut met bijhorende rechten en plichten. Door te huwen kunnen de echtgenoten een groot feest geven, elkaar als “man” en “vrouw” aan de buitenwereld introduceren en een ring dragen. Die visie heerst ongeacht leeftijd en opleidingsniveau.¹⁶

17. Daarnaast bevraagt de studie ook mensen die niet willen huwen. Hun overwegingen zijn uiterst interessant in het licht van deze masterproef. Immers, deze mensen zullen mogelijks op termijn wél een wettelijke samenwoning afsluiten en kunnen dus gebaat zijn met een samenlevingsovereenkomst. En zelfs al blijven ze feitelijk samenwonen, dan nog (en misschien zelfs uitgerekend dan) kan een samenlevingsovereenkomst een nuttig instrument zijn. Hoe meer inzicht in de achterliggende bekommernissen, hoe beter een samenlevingsovereenkomst op maat kan worden uitgewerkt.

18. Er is niet één allesomvattende reden waarom mensen niet willen huwen. De respondenten geven tal van redenen, gaande van juridische tot emotionele. Er vallen vijf categorieën te onderscheiden: de relationele, financiële, juridische en sociale overwegingen en tot slot ook uitstelgedrag. Onderstaande alinea's bespreken deze vijf categorieën zonder er een (juridisch) waardeoordeel aan te hechten. Latere hoofdstukken koppelen hiernaar terug en bevestigen of ontcrachten waar nodig.

19. Wat betreft de relationele overwegingen, heerst de schrik dat de huwelijksdag het begin van het einde is. “De bruiloft is de mooiste dag van je leven en daarna gaat het bergafwaarts.” Reeds gescheiden respondenten geven aan dat zij hun geloof in het huwelijk verloren hebben. Bovendien halen enkele vrouwelijke respondenten aan dat zij het huwelijk als machtsvertoon zien en schrik hebben om hun onafhankelijkheid te verliezen.¹⁷

20. De financiële overwegingen vormen de tweede categorie. Sommige respondenten vrezen voor een verlies of een vermindering van sociale uitkeringen (denk aan een pensioen of onderhoudsgelden), of andere fiscale voordelen.¹⁸

¹⁶ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, “Juridische bescherming van samenwoners. Van ‘het grote feest’ tot ‘de lange to-do’” in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 83.

¹⁷ *Ibid*, (75) 84-86.

¹⁸ *Ibid*, (75) 86.

21. De derde categorie omvat de juridische overwegingen. Een aantal respondenten staan weigerachtig tegenover formalisering van de relatie. Die groep schakelt het huwelijk gelijk met de wettelijke samenwoning en ziet bijgevolg geen meerwaarde in het huwelijk. De zin “wij hebben geen papier nodig om onze liefde te bewijzen” klinkt niet onbekend in de oren.¹⁹

22. De voorlaatste categorie is die van de sociale verwachtingen. Het huwelijksfeest maakt het voorwerp uit van intern en extern opgelegde druk. Uit de interviews blijkt dat sommigen liever niet huwen dan hun eigen geschepte ideaalbeeld niet te bereiken. Ook de omgeving creëert verwachtingen waardoor respondenten voor teleurstelling vrezen indien er “slechts” een burgerlijk feest of een huwelijksfeest in (zeer) intieme kring zou zijn.²⁰

23. Tot slot is er ook de prioriteitsfactor. De huizenjacht, verbouwingswerken of een baby in aantocht hebben allen voorrang. Uitstelgedrag schuift een huwelijk al dan niet bewust op de lange baan.²¹

1.2.2 Waarom kiezen voor de wettelijke samenwoning?

24. De wettelijke samenwoning wordt doorgaans niet gesloten van zodra de partners bij elkaar intrekken. Pas na een periode van feitelijk samenwonen komt de wettelijke samenwoning ter sprake.²²

25. Wanneer een huwelijk niet tot de mogelijkheden behoort wegens familiale, financiële, juridische ... redenen ofwel omdat een van hen simpelweg een veto stelt, komt de wettelijke samenwoning in het vizier. De keuze wordt *getriggerd* door mijlpalen, zoals de aankoop van een (gezins)woning of een zwangerschap. Deze mijlpalen wakkeren de wens naar zekerheid aan. De partners willen elkaar financieel beschermen bij overlijden.²³ Zichzelf veiligstellen bij een relatiebreuk is evenwel geen beweegreden. Er rust kennelijk een taboe op het wensen van bescherming na relatiebreuk. Waar de bescherming na overlijden “logisch” en “positief” aanvoelt, voelt de bescherming na een relatiebreuk als een motie van wantrouwen. “Waarom wil

¹⁹ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 249.

²⁰ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, “Juridische bescherming van samenwoners. Van ‘het grote feest’ tot ‘de lange to-do’” in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 87-88 en L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 249.

²¹ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, “Juridische bescherming van samenwoners. Van ‘het grote feest’ tot ‘de lange to-do’” in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 88.

²² L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Brussel, Larcier, 2017, 21.

²³ T. WUYTS, “Wettelijke samenwoning”, *NjW* 2014, (242) 250.

jij daarover denken, vertrouw je me niet?”²⁴

26. Een aantal respondenten beschouwen hun wettelijke samenwoning als een bevredigend alternatief voor het huwelijk. Statistieken uit het Vlaamse Gewest bevestigen dit: bijna 70% van alle wettelijke samenwoningen gesloten tijdens de periode 2000-2012 houdt nog steeds stand.²⁵ Deze respondenten suggereren hiermee evenwel onterecht dat de wettelijke samenwoning en het huwelijk gelijke gevolgen met zich meebrengen.²⁶ Anderen geven aan dat de wettelijke samenwoning voor hen als een soort test-huwelijk fungeert; een voorsmaakje van het gehuwde leven. Deze visie weerspiegelt zich ook in de statistieken van het Vlaams Gewest: gedurende de periode 2000-2012 eindigden 20% van de wettelijke samenwoningen zodat diezelfde personen met elkaar kunnen huwen.²⁷

27. In de maatschappij heersen ook tal van redenen om geen verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen. Deze personen blijven feitelijk samenwonende partners. De redenen vallen als volgt te groeperen.

28. Eerst en vooral is er juridische ongeletterdheid. De partners overschatten hun wettelijke bescherming als feitelijk samenwonenden. Deze overschatting volgt uit hun eigen foutieve interne logica en assumpties zoals de rol van hun domicilieadres of de duurtijd van de relatie. Bovendien ervaren de respondenten een drempel om juridische informatie in te winnen. Ze voelen zich niet thuis in de juridische wereld en vrezen het vakjargon van de notaris niet te begrijpen.²⁸

29. Juridische nonchalance en *optimism bias* omvatten de tweede categorie redenen. Uitstelgedrag, desinteresse en de overtuiging dat hen geen problemen te wachten staan, kenmerken deze categorie. De

²⁴ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, “Juridische bescherming van samenwoners. Van ‘het grote feest’ tot ‘de lange to-do’” in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 89.

²⁵ M. CORIJN, “Hoe duurzaam zijn recente huwelijken en wettelijke samenwoningen in het Vlaamse Gewest?”, *SVR-St@ts* 2015/11, (1) 1-3.

²⁶ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, “Juridische bescherming van samenwoners. Van ‘het grote feest’ tot ‘de lange to-do’” in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 89.

²⁷ M. CORIJN, “Gehuwd of ongehuwd samenwonen: verschillen in welbevinden?”, *SVR-St@ts* 2014/12, (1) 12; M. CORIJN, “Hoe duurzaam zijn recente huwelijken en wettelijke samenwoningen in het Vlaamse Gewest?”, *SVR-St@ts* 2015/11, (1) 1-3 en I. PASTEELS, M. CORIJN en D. MORTELMANS, “Voorhuwelijks samenwonen: een vergelijking tussen intacte en niet-intacte huwelijken in Vlaanderen”, *Relaties en Nieuwe Gezinnen* 2012, (1) 20. Uit de statistieken blijkt dat in het Vlaams Gewest gedurende de periode 2000-2012 70% van alle wettelijke samenwoningen stand hield, 20% werd beëindigd zodat de partners konden huwen en 10% werd beëindigd wegens een relatiebreuk.

²⁸ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, “Juridische bescherming van samenwoners. Van ‘het grote feest’ tot ‘de lange to-do’” in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 90-92.

juridische situatie is een ver-van-hun-bed-show en staat laag op de prioriteitenlijst. Ongeluk zal een ander misschien overkomen, maar de desbetreffende partners niet. En zelfs al komt het tot een relatiebreuk, dan geloven deze partners dat ze alles beschaafd zullen afhandelen. Deze tweede categorie gaat hand in hand met de juridische ongeletterdheid.²⁹

30. Tot slot is het voornemen om te huwen ook een drempel om een verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen. Als de partners in de (nabije) toekomst willen huwen, zullen zij in afwachting van de huwelijksdag geen wettelijke samenwoning meer aangaan.³⁰

1.2.3 Waarom kiezen voor de feitelijke samenwoning?

31. Deze keuze voor de feitelijke samenwoning *as such*, is zelden een bewuste keuze. De situatie ontstaat organisch. De personen trekken bij elkaar in en zo worden zij feitelijk samenwonenden. Uit empirisch onderzoek blijkt dat een aanzienlijke meerderheid van hen een huwelijkswens of de intentie tot wettelijk samenwonen heeft. Diegenen die elk juridisch kader bewust afzweren, vormen de absolute minderheid.³¹

1.2.4 Tussentijds besluit

32. De wettelijke samenwoning heeft in haar ruim 20-jarig bestaan in sneltempo aan populariteit gewonnen. Mijlpalen zoals de aankoop van een woning of een zwangerschap zijn *push*-factoren om een verklaring van wettelijke samenwoning af te leggen.

33. Bij de keuze voor het huwelijk *versus* de wettelijke samenwoning speelt symboliek de grootste rol. De groep die het meest interessant is in het licht van deze masterproef, namelijk de ongehuwden, maken hun keuze niet zelden op basis van gevoelsargumenten. Zij wijzen dus niet bewust de huwelijksbescherming af. In tegendeel, er heerst nog (te) veel juridische ongeletterdheid en desinteresse, ongeacht het opleidingsniveau.

²⁹ T. WUYTS, "Wettelijke samenwoning", *NjW* 2014, (242) 250.

³⁰ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, "Juridische bescherming van samenwoners. Van 'het grote feest' tot 'de lange to-do'" in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 92.

³¹ *Ibid*, 93.

34. Tijdens het adviseren, het opstellen en het toelichten van de wettelijke samenlevingsovereenkomst is het belangrijk om maatwerk te leveren. De cliënten zijn vaak niet juridisch onderlegd en ervaren mogelijk al een drempel om een notaris te contacteren. Luister naar de cliënten. Wees zich bewust van het gewicht van symboliek en andere niet-juridische argumenten. Besef dat juridische kennis en het bijhorende vakjargon niet vanzelfsprekend zijn. Anticipeer, informeer en adviseer zodat de cliënten een ruim beeld krijgen – in het bijzonder de onderwerpen waar ze niet aan willen of durven denken, zoals de impact van een relatiebreuk of een arbeidsongeval. Zo wordt de wettelijke samenlevingsovereenkomst niet louter juridisch maatwerk, maar ook effectief op maat van de cliënt.

2 De wettelijke samenwoning als instituut

35. Nu de beweegredenen geschetst zijn, is het ook nuttig om bij het (zeer beknopte) wettelijk kader stil te staan. Welke rechten en plichten brengt de wettelijke samenwoning met zich mee? Sluiten die bij de beweegredenen van de partners aan of is enige nuancering op zijn plaats? Daar waar het wettelijk kader niet aan de verwachtingen voldoet, kan de samenlevingsovereenkomst mogelijksoelaas bieden.

36. Artikel 1475 oud BW definieert de wettelijke samenwoning. Er is sprake van “wettelijke samenwoning” wanneer twee personen een verklaring van wettelijke samenwoning afgelegd hebben. Die verklaring geschiedt schriftelijk en wordt tegen ontvangstbewijs overhandigd aan de ambtenaar van de burgerlijke stand van de gemeenschappelijke woonplaats.³² Daarnaast dienen de aspirant-wettelijk samenwonenden aan drie grondvoorwaarden te voldoen.³³ Vooreerst mogen zij niet gehuwd zijn, noch door een andere wettelijke samenwoning reeds verbonden zijn. De bekwaamheid tot contracteren vormt de tweede voorwaarde.³⁴ Tot slot geven beide partijen een geldige toestemming. De toestemming mag bijgevolg niet door geweld of bedreiging tot stand komen.³⁵ Zij mag evenmin louter gericht zijn op het verkrijgen van een verblijfsrechtelijk voordeel. Indien dit toch de enige intentie van minstens een van beide partijen zou zijn, is er sprake van een schijnwettelijke samenwoning.³⁶

³² Art. 1475, §1 jo. art. 1476 oud BW

³³ Voor een grondige bespreking van deze grondvoorwaarden, zie P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, “art. 1475 BW” in X., *Overzicht Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, (79) 81-91.

³⁴ Art. 1475, §2 oud BW

³⁵ Art. 1476ter oud BW

³⁶ Art. 1476bis jo. artt. 1476quater en 1476quinquies oud BW

2.1 Primaire gevolgen van de wettelijke samenwoning

37. De wettelijke samenwoning brengt uiteraard juridische gevolgen met zich mee. Artikel 1477 oud BW omvat het primair samenwoningstelsel. De wetgever beroept zich hiervoor in beperkte mate op het primair huwelijksstelsel. Het volledige primair huwelijksstelsel is zeker niet *mutatis mutandis* van toepassing, het gaat slechts om een beperkt aantal artikelen.³⁷ De wetgever beschouwt namelijk de wettelijke samenwoning als minder stabiel dan het huwelijk, aangezien die eerste vrij eenvoudig, eenzijdig en *ad nutum* te beëindigen is. Deze achterliggende redenering zou het verschil in behandeling moeten verklaren.

38. De primaire gevolgen van de wettelijke samenwoning zijn van dwingend recht. Bijgevolg kunnen de partners hier niet aan tornen; zij kunnen het primair samenwoningstelsel niet wegbedingen in een samenlevingsovereenkomst. De beëindiging van de wettelijke samenwoning vormt wel een *escaperoute* voor de partner die aan zijn plichten wil verzaken. Het primair samenwoningstelsel geldt immers enkel gedurende de wettelijke samenwoning. Bij de beëindiging ervan, verliest zij haar uitwerking. De volgende alinea's schetsen een globaal beeld van het primair samenwoningstelsel.³⁸

39. Vooreerst genieten de partners van de bescherming van hun gezinswoning en bijhorende huisraad. Zo kan de ene partner de gezinswoning niet zonder instemming van de andere verkopen of wegschenken, zelfs al is enkel hij of zij de exclusieve eigenaar. Hij kan immers niet over de gezinswoning beschikken, zonder instemming van de andere partner. Is de gezinswoning een huurwoning, dan worden beide partners van rechtswege medehuurder. Door deze bescherming in het leven te roepen, verstevigt de wetgever de positie van de partner en de eventuele kinderen inzake hun genot op de gezinswoning. Het hebben of het verliezen van een gezinswoning heeft immers een grote impact op eenieders leven. De versteviging van het genot valt echter te nuanceren, gezien het primair samenwoningstelsel enkel tijdens de wettelijke samenwoning geldt. Na de beëindiging ervan, vervalt de bescherming van de gezinswoning.³⁹

40. Ten tweede dragen de partners bij in de lasten van het samenleven. Het criterium is niet een *gelijke* bijdrage, maar wel van ieder een bijdrage *naar evenredigheid van zijn mogelijkheden*. Met andere woorden,

³⁷ Namelijk de artikelen 215, 220, §1 en 224, §1, 1. oud BW

³⁸ W. PINTENS, C. DECLERCK en K. VANWINCKELEN, Schets van het familiaal vermogensrecht, Antwerpen, Intersentia, 2012, 202-203.

³⁹ Art. 1477, §2 BW en art. 51 Vlaams Woninghuurdecreet (inwerkingtreding 1 januari 2019).

elke partner draagt bij in verhouding tot zijn draagkracht.⁴⁰

41. De lasten van het samenleven omvatten alle uitgaven die het huishouden bezwaren. Het gaat onder andere om de dagelijkse kosten zoals het aankopen van etenswaren, maar ook om kosten van huisvesting. Dit naar analogie met de lasten van het huwelijk, dat in de rechtspraak en rechtsleer een ruime invulling kent. Echter, in tegenstelling tot gehuwden, moeten de wettelijk samenwonenden hun inkomsten niet bij voorrang besteden aan de lasten van het samenleven.⁴¹ Ook kent de wettelijke samenwoning geen ontvangstmachtiging, waardoor de wettelijk samenwonenden in vergelijking met gehuwden zich in een minder sterke positie bevinden.⁴²

42. Zeker wat betreft de kosten van huisvesting kunnen er aanzienlijke vermogensverschuivingen optreden. Zo kan een partner die de onverdeelde helft van de gezinswoning bezit, systematisch boven zijn aandeel hypotheekaflossingen verrichten. Toch zal hij na de beëindiging van de wettelijke samenwoning geen vergoeding kunnen vorderen, tenzij de bijdrage niet in verhouding tot zijn draagkracht was. Ook omvangrijke bijdragen zoals verbouwwerken kunnen tot discussies leiden.⁴³

43. Daarenboven heerst er rechtsonzekerheid over het einde van de bijdrageplicht. Artikel 1477, §3 oud BW spreekt immers over “lasten van het *samenleven*”, en niet “lasten van de *wettelijke samenwoning*”. Een strikte lezing van dit artikel beëindigt de bijdrageplicht bij het einde van het samenleven, i.e. bij een feitelijke scheiding. Nochtans vormt het samenleven *an sich* geen grondvoorwaarde van de wettelijke samenwoning. In deze tweede zienswijze eindigt de bijdrageplicht pas bij het einde van de wettelijke samenwoning, en niet reeds bij een voorafgaande feitelijke scheiding.⁴⁴ Wanneer een wettelijk

⁴⁰ Art. 1477, §3 BW en S. EGGERMONT, *Tweereelaties*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 494.

⁴¹ Voor gehuwden, zie artikel 217, eerste lid oud BW.

⁴² De ontvangstmachtiging wordt ook wel de sommandelegatie genoemd. Het biedt een “stok achter de deur”, en zet de gehuwden aan om hun bijdrageplicht te voldoen. De ene echtgenoot krijgt van de familierechter het recht om de geldsommen die aan de andere echtgenoot toekomen, te ontvangen.

⁴³ Rb. Oost-Vlaanderen (afd. Gent), 28 april 2015, *TGR* 2015, (251) 251-257 en L. DE SCHRIJVER, “Wettelijke samenwoning”, *TPR* 2017, (874) 902-905. Voorwerp van discussie was de vergoeding voor bouwwerken verricht door de (ex-)wettelijk samenwonende partner die de *onverdeelde helft van de woning* bezat. De rechter oordeelde dat investeringen in de onverdeelde gezinswoning een last van het samenleven uitmaken. De argumenten “verrijking zonder oorzaak”, “de zaakwaarneming” en “de bepalingen van het mede-eigendomsrecht” konden de rechter niet overtuigen. De draagkracht van de partners wordt bovendien niet enkel door hun (beroeps)inkomsten bepaald, maar ook door hun reeds opgebouwde vermogen. Brussel 29 januari 2019 kwalificeert investeringen in de *eigen* woning van de andere partner wel als een ongerechtvaardigde verrijking. Zie ook G. VERSCHELDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1104.

⁴⁴ *Vgl.* C. DECLERCK, “Huwten of samenwonen? Enkele familiaalvermogensrechtelijke aspecten”, in C. CASTELEIN, A.-L. VERBEKE en L. WEYTS (eds.), *Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, (61) 65 en P. SENAËVE, P en B. VINCK,

samenwonende zijn bijdrageplicht niet naar behoren vervult, bezit de andere partner een vordering jegens de nalatige partner.⁴⁵

44. Als derde gevolg zijn de partners hoofdelijk aansprakelijk voor schulden ‘ten behoeve van het samenleven’ (lees: huishoudelijke schulden) en opvoedingsschulden. Wanneer de schuld echter buitensporig is, dan is enkel de partner die de schuld aanging aansprakelijk. Of een schuld buitensporig is, hangt af van de verhouding ervan tot de bestaansmiddelen van de partners.⁴⁶

45. Opvallend is de afwezigheid van persoonsrechtelijke gevolgen in het primair samenwoningstelsel.⁴⁷ In tegenstelling tot wat de term ‘wettelijke samenwoning’ laat uitschijnen, zijn de partners niet verplicht om effectief samen te wonen.⁴⁸ De partners zijn elkaar evenmin trouw, hulp of bijstand verschuldigd.⁴⁹ Als een partner bevalt, is er geen wettelijk vermoeden van vaderschap of meemoederschap voor de andere partner. Hij of zij kan enkel vader of meemoeder worden door het kind te erkennen, of via gerechtelijke vaststelling.⁵⁰

46. Hoewel de rechtspraak tegenwoordig erkent dat de wettelijke samenwoning de staat van de persoon raakt, illustreert het gebrek aan persoonsrechtelijke gevolgen de oorspronkelijke draagwijdte: namelijk een louter vermogensrechtelijk instituut.⁵¹ Dat is een belangrijk verschil met het primair huwelijksstelsel, waar de echtgenoten wél persoonlijke rechten en plichten dragen. De impact is groot. Denk bijvoorbeeld aan de situatie waarin een koppel in blijde verwachting is, maar het kind blijkt zwaar gehandicapt te zijn. Mevrouw A neemt een moeilijk besluit en hangt haar toga aan de haak. Zo kan zij zich volledig toelagen op de zorgen van het kind. De heer B kan zijn carrière als ingenieur verder uitbouwen, mede dankzij de huishoudelijke inspanningen van mevrouw A. Logischerwijs bouwt mevrouw A als

“Art. 1477 BW”, in X, *Personen – en familierecht, artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, (57) 78-79.

⁴⁵ S. BROUWERS, “De onderhoudsverplichtingen tussen samenwonenden - Varia inzake alimentatie”, *TPR* 2012, (2047) 2047.

⁴⁶ Art. 1477, §4 oud BW en R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 165.

⁴⁷ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Brussel, Larcier, 2017, 67.

⁴⁸ Gent 23 mei 2019, noot B. VERLOOY.

⁴⁹ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1103.

⁵⁰ L. DE SCHRIJVER, “De wettelijke samenwoning, een verhouding van staat?”, *T.Fam.* 2015, (135) 140.

⁵¹ A.-C. VAN GYSEL, “La cohabitation légale : quo vadis?”, *RTDF* 2015, (9) 32-36; E. GOOSSENS, “Recht op een tweesprong. Toekomstperspectieven voor de wettelijke en de feitelijke samenwoning anno 2019” in A. VERBEKE, C. DECLERCK, J. DU MONGH (eds.), *Familiaal vermogensrecht in Themis*, Brugge, die Keure, 2019, 19-20; L. DE SCHRIJVER, “De wettelijke samenwoning, een verhouding van staat?”, *T.Fam.* 2015, (135) 140 en Verslag namens de commissie voor de Justitie, *Parl.St.* Senaat 1997-98, nr. 1-916/5, 19-20.

huismoeder geen groot vermogen op, de heer B wel. Na enkele jaren loopt de relatie spaak, en het koppel gaat uit elkaar. Aangezien mevrouw A een verwaarloosbaar eigen vermogen opbouwde, is de kans reëel dat zij met *quasi lege* handen eindigt. Als mevrouw A gehuwd was, dan kan zij eventueel een onderhoudsuitkering vorderen. Als A en B daarentegen wettelijk samenwoonden, kan zij dit niet. Er is dan immers geen wettelijke basis om een onderhoudsuitkering te vorderen, zelfs niet wanneer A behoeftig zou zijn en ongeacht de duurtijd van de wettelijke samenwoning.⁵²

47. Personen die de wettelijke samenwoning en het huwelijk als inwisselbare alternatieven beschouwen, zijn zich mogelijks niet bewust van dit fundamentele onderscheid.

2.2 Secundaire gevolgen van de wettelijke samenwoning

48. Net zoals de primaire gevolgen, werkte de wetgever ook de secundaire gevolgen zeer beknopt uit. De wettelijke samenwoning houdt in essentie een zuivere scheiding van goederen in. Elke partner bouwt zijn eigen vermogen op, zonder enige mate van juridische solidariteit. Artikel 1478, eerste lid oud BW stelt immers dat ieder zijn goederen, de inkomsten uit die goederen en de opbrengsten uit arbeid behoudt. Er is er geen mogelijkheid om voor een 'gemeenschap van aanwinsten' te opteren, hoewel dat bij het huwelijk net het suppletief basismodel is (en dat onder de noemer 'wettelijk stelsel').⁵³

49. Wat betreft de goederen, is het belangrijk dat de partner zijn (exclusieve) eigendom kan aantonen. Kan hij dat niet, dan rust er een vermoeden van onverdeeldheid op dat goed én op de inkomsten ervan. Met andere woorden, de wetgever beschouwt dan elk van de partners als onverdeeld eigenaar en dit elk voor hun onverdeelde helft. De partners kunnen ook conventioneel een onverdeeldheid bekomen, door bijvoorbeeld gezamenlijk een goed aan te schaffen. De kwalificatie blijft evenwel een gemeenrechtelijke onverdeeldheid en geen gemeenschappelijk vermogen. Het vermoeden van onverdeeldheid geldt zowel

⁵² Wat betreft de mogelijkheid van een tijdelijke onderhoudsuitkering als dringende en voorlopige maatregel heerst er nog discussie in de rechtspraak en rechtsleer. Aanhangers van de ene visie stellen dat dit niet mogelijk is, aangezien er geen wettelijke rechtsgrond is en de bijdrageplicht in de lasten van het samenleven vervalt na beëindiging van de wettelijke samenwoning. De andere strekking stelt daarentegen dat dergelijke maatregel wel mogelijk kan zijn, en zij vinden hiervoor rechtsgrond in artikel 1479, derde lid oud BW. Voor meer informatie en verwijzing naar desbetreffende rechtspraak, zie G. VERSCHELDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1115-1116.

⁵³ Art. 1478, eerste lid oud BW en G. VERSCHELDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1106.

inter partes als ten aanzien van derden.⁵⁴

50. Naast de activa, maken ook de passiva voorwerp uit van de scheiding van goederen. De schulden vallen ten laste van het vermogen van de partner die de schuld aanging. Bijgevolg kan de schuldeiser zich enkel verhalen op het vermogen van zijn contractant, zijnde ofwel enkel het vermogen van de schuldenaar-partner ofwel beide vermogens en de onverdeeldheid tussen de partners indien met beiden gecontracteerd werd. Zoals eerder aangehaald, zijn de partners wel hoofdelijk aansprakelijk voor schulden ten behoeve van het samenleven en opvoedingsschulden.⁵⁵

51. Behoudens nog een vermoeden van schenking van de (helft van de) onverdeeldheden⁵⁶, eindigt hier het bijzonder wettelijk kader voor de vermogensrechtelijke situatie. Voor het overige vallen de partners volledig terug op het gemeen (verbintenissen- en goederen)recht. Het gemeen recht is uiteraard niet afgestemd op liefdesrelaties, wat diverse problemen en rechtsonzekerheid kan opleveren. Bewijsvoering en vermogensverschuiving vormen met name voer voor discussie. Deze haast spartaanse aanpak van de wetgever reflecteert opnieuw de *roots* van de wettelijke samenwoning: een instituut waarbinnen personen hun relatie kunnen vormgeven, dat evenwel geen amoureuze verbintenis inhoudt.⁵⁷

52. In tegenstelling tot het dwingendrechtelijk primair samenwoningstelsel, zijn de secundaire gevolgen van suppletief recht. De wettelijk samenwonenden kunnen bijgevolg andersluidende regelingen treffen in een notariële samenlevingsovereenkomst. De mogelijkheid om een samenlevingsovereenkomst te sluiten, staat ook voor feitelijk samenwonenden open. In tegenstelling tot bij de wettelijk samenwonenden, is een onderhandse regeling hier wel rechtsgeldig. De mogelijkheden die de samenlevingsovereenkomst biedt, komen later in deze masterproef uitgebreid aan bod. Hierbij zal de focus op de notariële samenlevingsovereenkomst voor wettelijk samenwonenden liggen.⁵⁸

⁵⁴ Art. 1478, tweede lid oud BW en R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 166.

⁵⁵ Art. 1477, vierde lid BW

⁵⁶ Art. 1478, derde lid oud BW. Deze masterproef licht het vermoeden van schenking verder toe onder de titel "Erfrechtelijke gevolgen van de wettelijke samenwoning".

⁵⁷ Het kan nochtans anders. Rechtsvergelijkend onderzoek toont aan dat op het Nederlandse 'geregistreerd partnerschap' wél het huwelijksvermogensrecht toepasselijk is. Zie S. EGGERMONT, *Tweereelaties*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 205.

⁵⁸ J. SAUVAGE en A.-C. VAN GYSEL, *Le couple*, Waver, Anthemis, 2018, 373-377.

2.3 Erfrechtelijke gevolgen van de wettelijke samenwoning

53. Net zoals de primaire en secundaire gevolgen van de wettelijke samenwoning, komt ook het wettelijk erfrecht niet in de buurt van zijn meer ontwikkelde tegenhanger: het huwelijk.

54. De langstlevende wettelijk samenwonende partner is een wettelijke erfgenaam. Hij of zij erft dus van de overleden partner, ook als diegene geen testament had. Het deel dat aan de langstlevende toekomt, is evenwel zeer beperkt. Artikel 745octies oud BW stelt dat de langstlevende het vruchtgebruik van de gezinswoning erft, inclusief de daarin aanwezige huisraad.⁵⁹ Was de *decurius* de exclusieve eigenaar van de gezinswoning, dan verkrijgt de langstlevende de volledige gezinswoning in vruchtgebruik. Als de gezinswoning daarentegen een onverdeeldheid was, dan slaat het vruchtgebruik enkel op het onverdeelde aandeel van de *decurius*.⁶⁰ Is de gezinswoning tot slot geen koophuis maar een huurhuis, dan verkrijgt de langstlevende het recht op de huur van het desbetreffende onroerend goed en het vruchtgebruik op de aanwezige huisraad.⁶¹

55. Naast het vruchtgebruik op de gezinswoning en de aanwezige huisraad (of het recht op de huur ingeval van een gehuurde gezinswoning) erft de langstlevende in principe niks. De overige vermogensbestanddelen uit de nalatenschap - denk aan een tweede verblijf, een wagen of gelden op bankrekeningen - zullen aan de andere wettelijke erfgenamen toekomen. Een testament kan soelaas bieden. Evenwel zal de bevoordeling van de wettelijk samenwonende partner binnen de grenzen van het beschikbaar deel moeten blijven. De wettelijke reserve van de reservataire erfgenamen moet immers gerespecteerd worden. Aangezien de wettelijk samenwonende partner zelf geen reservataire erfgenaam is, is een volledige testamentaire onterving mogelijk. Dit alles geldt overigens niet voor de langstlevende die ook een afstammeling van de *decurius* is.⁶²

56. Tot slot houdt artikel 1478, derde lid oud BW een vermoeden van schenking in. De wetgever beschouwt ten aanzien van de reservataire erfgenamen de helft van de onverdeeldheden tussen de *decurius*

⁵⁹ Art. 745octies, §1, eerste lid oud BW

⁶⁰ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1119.

⁶¹ Art. 745octies, §1, tweede lid oud BW

⁶² Art. 745octies, §1, derde lid oud BW; J. SAUVAGE en A.-C. VAN GYSEL, *Le couple*, Waver, Anthemis, 2018, 379 en J. BAEL, "Erfrecht van de wettelijk samenwonenden" in X., *Rechtskroniek voor het notariaat - Deel 11*, Brugge, die Keure, 2007, 19. Voor suggesties rond het erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende partner, zie: J. BAEL, "Het nieuwe erfrecht getoetst aan de noden van de huidige maatschappij: enkele kritische bedenkingen en bespreking van een aantal vernieuwingen" in I. CLAEYS (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 263-269.

en de langstlevende als een schenking. Meer specifiek gaat het om de helft van de langstlevende in de onverdeeldheid, aangezien de helft van de *decuius* in de nalatenschap valt. Vermoedelijk beoogt de wetgever een schenking buiten deel, maar dat staat niet expliciet in het wetsartikel. Bijgevolg wordt de geldwaarde op het beschikbaar deel aangerekend. Als dat het beschikbaar deel overschrijdt, zullen de reservataire erfgenamen de inkorting kunnen vorderen.⁶³

57. Het weerlegbaar vermoeden van schenking speelt enkel ten aanzien van de langstlevende die ook een erfgenaam van de *decuius* is. Met dat vermoeden wil de wetgever vermijden dat een ouder wettelijk samenwoont met een kind, teneinde dit kind te bevoordelen en daardoor de overige reservataire erfgenamen benadeelt. Echter, op basis van artikel 745octies, §1 oud BW is de langstlevende wettelijk samenwonende partner in principe altijd een erfgenaam. Hierdoor is het toepassingsgebied van dit wettelijk vermoeden aanzienlijk uitgebreid.⁶⁴ Artikel 1478, derde lid oud BW is wegens de onzorgvuldige formulering ervan niet vrij van kritiek.

2.4 De wettelijke samenwoning versus andere tweerelaties

58. De Belgische wetgever kent drie types tweerelaties. De wettelijke samenwoning werd reeds uitvoerig besproken. Maar hoe verhoudt de wettelijke samenwoning zich tegenover de andere tweerelaties, zijnde het huwelijk en de feitelijke samenwoning?

59. Het aangaan en beëindigen van een wettelijke samenwoning is opmerkelijk eenvoudiger dan het aangaan en beëindigen van een huwelijk. Daartegenover genieten wettelijk samenwonenden evenzeer opmerkelijk minder rechtsbescherming dan gehuwden. In tegenstelling tot het huwelijk en de wettelijke samenwoning, is de feitelijke samenwoning geen afzonderlijk juridisch instituut. De feitelijke samenwoning komt door louter feitelijke gedragingen tot stand, namelijk door de duurzame en stabiele samenleving.

⁶³ Art. 1478, derde lid *jo.* art. 745octies, §1 oud BW; P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, “art. 1478 BW” in X., *Overzicht Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, (347) 367-368; R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 167 en S. EGGERMONT, *Tweeërrelaties*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 494.

⁶⁴ R. BARBAIX en A.-L. VERBEKE, *Beginnelen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 266-267; J. VERSTRAETE, “Beschermingstechnieken tussen ongehuwd samenwonenden” in X., *Familie op maat*, Antwerpen, Kluwer, 2005, 42 en M. MUND, ‘La cohabitation légale et ses incidences sur le droit civil des successions et des libéralités – Les acquisitions de biens par les cohabitants légaux’ in A. CULOT, P. DE PAGE en I. DE STEFANI (eds.), *Les familles recomposées. Défis civils, fiscaux et sociaux*, Waver, Anthemis, 2013, 141.

Wegens gebrek aan een juridisch kader, is in principe het gemeen recht van toepassing.⁶⁵

60. De wettelijke samenwoning leunt in zekere mate dichter aan bij de feitelijke samenwoning dan bij het huwelijk. Hoewel de feitelijke samenwoning helemaal geen primaire gevolgen kent, zijn de primaire gevolgen voor wettelijk samenwonenden ook zeer beknopt in vergelijking met die voor gehuwden. In essentie gaat het enkel om de bescherming van de gezinswoning en bijhorende huisraad, de bijdrageplicht in de lasten van het samenleven en de hoofdelijke aansprakelijkheid voor schulden ten behoeve van het samenleven en opvoedingsschulden.⁶⁶ Gehuwden genieten daarentegen van een uitgebreid primair huwelijksstelsel dat ook persoonlijke rechten en plichten teweegbrengt. Zo zijn echtgenoten elkaar wel samenwoning, getrouwheid, hulp en bijstand verschuldigd (artikel 213 oud BW). Daarnaast benadrukt de wetgever de principiële autonomie van de echtgenoten, maar niet die van de wettelijk samenwonenden (artikelen 216-219 oud BW).⁶⁷

61. Ook wat betreft de vermogensrechtelijke verhoudingen lijkt de positie van feitelijk samenwonenden sterk op die van wettelijk samenwonenden. Beide tweerelaties worden beheerst door een zuivere scheiding van goederen. Elke partner blijft eigenaar van de goederen die hijzelf aankocht, ongeacht of de aankoop voor of na de samenwoning plaatsvond. Kan de partner zijn exclusief eigendomsrecht niet aantonen, dan geldt het vermoeden van onverdeeldheid op dat specifieke goed. De wettelijk samenwonende wordt geacht onverdeeld eigenaar te zijn op grond van een wettelijk vermoeden *iuris tantum*, de feitelijke samenwoner op grond van het gemeen recht. De rechtsgrond is verschillend, het resultaat is evenwel gelijk.⁶⁸

62. In tegenstelling tot beide samenwoningsvormen, kent het huwelijk drie mogelijke vermogensstelsels. Vooreerst voorziet de wetgever een 'wettelijk stelsel', zijnde een gemeenschap van aanwinsten. De partijen kunnen ook kiezen voor een scheiding van goederen of een algehele gemeenschap. Een grondige analyse van elk stelsel zou buiten het bestek van deze masterproef vallen. Evenwel is duidelijk dat het huwelijksvermogensrecht ruimte biedt voor een evenwichtige verhouding tussen autonomie en solidariteit. Dit in de vorm van een gemeenschap van aanwinsten. De wettelijke en feitelijke samenwoning

⁶⁵ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1129-1130.

⁶⁶ S. EGGERMONT, *Tweerelaties*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 494-495.

⁶⁷ L. DE SCHRIJVER, "Wettelijke samenwoning", *TPR* 2017, (874) 901.

⁶⁸ G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1106 en 1130.

kennen dergelijke solidariteit niet, ongeacht de duurtijd van de relatie.

63. Verder sluit ook de erfrechtelijke positie van de wettelijk samenwonenden beter aan bij die van de feitelijk samenwonenden dan bij die van de gehuwden. Zowel gehuwden als wettelijk samenwonenden zijn wettelijke erfgenamen waardoor zij in principe van elkaar erven. Het *ab intestato* erfdeel van de langstlevende wettelijk samenwonende partner is evenwel zeer beperkt: het gaat enkel om het vruchtgebruik op de gezinswoning en de aanwezige huisraad (of het recht op de huur ingeval van een gehuurde gezinswoning). Het *ab intestato* erfdeel van de langstlevende echtgeno(o)t(e) is een stuk ruimer: naargelang met wie deze langstlevende in samenloop komt, kan het erfdeel mogelijks de volledige nalatenschap in volle eigendom bedragen. Bovendien zijn gehuwden reservataire erfgenamen, waardoor zij elkaar niet kunnen onterven. Wettelijk samenwonende partners zijn daarentegen geen reservataire erfgenamen, hun reeds beperkt erfdeel kan testamentair volledig ontnomen worden. Tot slot zijn feitelijk samenwonenden geen wettelijke erfgenamen waardoor zij in principe niet van elkaar erven, behoudens andersluidend testament. Aangezien de wettelijk samenwonende slechts een beperkt wettelijk erfdeel geniet, dat bovendien testamentair volledig ontnomen kan worden, sluit het beter aan bij de onbeschermdede feitelijk samenwonende dan bij de ruim beschermde echtgeno(o)t(e).⁶⁹

64. Samenvattend zijn de invloeden van de zienswijze "*Les concubins se passent de la loi, la loi se désintéresse d'eux*" op heden nog steeds voelbaar.⁷⁰ Het burgerlijk recht volgt duidelijk de visie dat samenwonenden geen ruime bescherming behoeven, in tegenstelling tot gehuwden. De wetgever zet volop in op autonomie en niet op een streven naar evenwicht tussen autonomie en solidariteit. Als de partners meer bescherming en solidariteit wensen, dan moeten zij die zelf uitwerken via een samenlevingsovereenkomst en/of een testament. Het recht is hier dus niet voor de zwakken, maar voor de meest juridisch geschoolden. *Ius vigilantibus*.⁷¹

65. Het kan nochtans anders, dat blijkt uit andere rechtstakken. Met name het fiscaal recht behandelt gehuwden, wettelijk en duurzaam feitelijk samenwonenden op gelijke voet. Ook het sociaalzekerheidsrecht volgt deze gelijkenschakeling in bepaalde situaties (denk aan het Groeipakket, de vroegere kinderbijslag, dat geen onderscheid maakt tussen de relatievormen van de ouders). Tot slot kijkt ook het strafrecht bij

⁶⁹ Vgl. artikel 745*bis* met artikel 745*octies* oud BW.

⁷⁰ Napoleon Bonaparte deed de uitspraak "*Les concubins se passent de la loi, la loi se désintéresse d'eux*".

⁷¹ A.-L. VERBEKE, "Als Mozes niet naar de berg komt. Over de organisatie van de feitelijke scheiding binnen het huwelijk", *TEP* 2021, (4) 7.

partnergeweld naar de feitelijke gedragingen (zich gedragen als partner), en niet naar de juridische vormgeving van de relatie. Zal deze trend zich op termijn ook in het burgerlijk recht doorzetten?⁷²

2.5 Terugkoppeling naar de beweegredenen en assumpties: wat met het keuzeargument?

66. Met oog op het opstellen van een samenlevingsovereenkomst, is het nuttig om het bestaande wettelijk kader te toetsen aan de achterliggende beweegredenen en assumpties van de cliënten.

67. Sociologisch onderzoek toont aan dat gevoelsmatige argumenten en symboliek de keuze voor de ene of de andere relatievorm domineren. Juridische argumenten zijn ongekend of vormen minstens geen doorslaggevende factor. De juridische ongeletterdheid werkt problematische gevolgen in de hand. De partijen overschatten met name hun wettelijke bescherming of koppelen die aan irrelevante factoren zoals de duurtijd van de relatie, een gezamenlijk domicilieadres of het hebben van (gemeenschappelijke) kinderen. Diezelfde juridische ongeletterdheid zorgt ook voor drempelvrees om juridisch advies in te winnen. De partijen hebben immers het gevoel het juridische vakjargon niet te begrijpen.⁷³ Tot slot overhandigen de partijen de verklaring van wettelijke samenwoning aan de ambtenaar van de burgerlijke stand.⁷⁴ Er komt met andere woorden geen notaris of andere juridische expert tussen. Zo ontstaat de situatie waarin de partijen het huwelijk en de wettelijke samenwoning als alternatief voor elkaar zien, maar het Burgerlijk Wetboek dat allerminst reflecteert. De combinatie van alle voorgaande factoren zorgt ervoor dat de ware impact van hun relatievorm een blinde vlek kan blijven.

68. Wat verantwoordt het gebrek aan vermogensrechtelijke solidariteit binnen de (wettelijke) samenwoning? De wetgever tracht een evenwicht te vinden tussen de rechten en plichten die elke samenlevingsvorm biedt. Waar het huwelijk een grotere commitment van beide personen vereist, blijft de commitment binnen de wettelijke samenwoning juridisch beperkt(er). Het keuzeargument komt hier naar voren. Gezien de geldige toestemming een grondvoorwaarde vormt, worden de partners geacht de voor- en nadelen van de wettelijke samenwoning te kennen én te aanvaarden. Het Grondwettelijk Hof leest in de

⁷² S. EGGERMONT, *Tweereelaties*, Antwerpen, Intersentia, 2016, 503-505 en A.-L. VERBEKE, "Als Mozes niet naar de berg komt. Over de organisatie van de feitelijke scheiding binnen het huwelijk", *TEP* 2021, (4) 7.

⁷³ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, "Juridische bescherming van samenwoners. Van 'het grote feest' tot 'de lange to-do'" in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 101-102

⁷⁴ Art. 1476, §1, eerste lid oud BW

toestemming van beide partners een vrije, bewuste en geïnformeerde keuze voor deze relatievorm. Maar is er wel sprake van een vrije, bewuste en geïnformeerde keuze?⁷⁵

69. Vooreerst impliceert een vrije keuze dat elke partner vrijuit voor zichzelf kan beslissen, onafhankelijk van de andere. Geliefden hebben nochtans niet per definitie dezelfde toekomstvisie wat betreft het huwelijk *versus* (wettelijk/feitelijk) samenwonen. Een relatiebreuk lijkt een buitenproportioneel alternatief. De oplossing zal mogelijks een *compromis à la belge* zijn, waarbij de economisch minst gegoede partner vaker de duimen moet leggen. Ten tweede is de keuze volgens het Hof bewust, wat inhoudt dat elke partner weet welke juridische gevolgen zijn keuze teweegbrengt. Ten derde is de keuze geïnformeerd. Dit betekent dat de partners het hele scala aan juridische samenlevingsvormen kennen en begrijpen. Zonder kennis en inzicht kunnen zij immers geen geïnformeerde keuze maken.⁷⁶ Zoals meermaals aangehaald, toont onderzoek echter het tegenovergestelde aan.⁷⁷ De vrije, bewuste en geïnformeerde keuze strookt bijgevolg niet altijd met de socio-affectieve realiteit.⁷⁸

2.6 Tussentijds besluit

70. De wettelijke samenwoning valt te vergelijken met een kartonnen doos. Net zoals een kartonnen doos nuttig is wanneer men er dingen insteekt, is de wettelijke samenwoning een efficiënte samenlevingsvorm wanneer men ze aanvult met een samenlevingsovereenkomst en eventueel een testament. Doen de partners geen aanvullingen, dan riskeren zij bij relatiebreuk of bij overlijden de ware inhoud van de wettelijke samenwoning te zien: een lege doos.⁷⁹

⁷⁵ GwH 22 mei 2014, nr. 83/2014: “[...] aangezien kan worden aangenomen dat de partners die ervoor kiezen door de wettelijke samenwoning en niet door het huwelijk te worden verbonden, de voor- en nadelen van de ene en de andere samenlevingsvorm kennen en de juridische gevolgen van hun keuze aanvaarden.”

⁷⁶ E. GOOSSENS, “Genderdynamieken in het relatievermogensrecht. De zuivere scheiding van goederen door de lens van feministische rechtstheorie” in E. BREMS, P. CANNOOT en L. STEVENS (eds.), *Recht & Gender in België – 10 jaar later*, Brugge, die Keure, 2021, 138-140.

⁷⁷ V. LYSSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, “Juridische bescherming van samenwoners. Van ‘het grote feest’ tot ‘de lange to-do’” in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, (75) 82 en 88-90. Ook de federale Ombudsman klaagt het gebrek aan transparantie aan. Zij ontvingen meerdere klachten van wettelijk samenwonenden die meenden dat op bepaalde zaken recht hadden, die bij nader inzien enkel voor gehuwden gelden. Zie: Federale Ombudsman, Jaarverslag 2017 van de federale Ombudsman, 2018, http://www.federaalombudsman.be/sites/default/files/jaarverslag_2017_-_rapport_annuel_2017.pdf (consultatie 3 mei 2021).

⁷⁸ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Brussel, Larcier, 2017, 16-17.

⁷⁹ Auteurs VAN GYSEL en SAUVAGE vergelijken de wettelijke samenwoning met een donut (die een gat in het midden heeft), en het huwelijk met een parel (zonder gat). A.-C.VAN GYSEL en J. SAUVAGE, *Le couple*, Waver, Anthemis, 2018, 34.

71. Een uitgebreid model van een samenlevingsovereenkomst verdient de voorkeur, gelet op de achterliggende socio-affectieve realiteit van de wettelijk samenwonenden en het (te) beknopte wettelijk kader. Door verschillende hypothesen uit te werken die elk een verschillende mate van autonomie of solidariteit voorzien, is er sprake van een bewuste keuze op maat van de cliënten.

3 De samenlevingsovereenkomst

72. Het aangaan van een samenlevingsovereenkomst is geenszins een grondvoorwaarde om wettelijk samen te wonen. De partners sluiten dergelijke overeenkomst geheel vrijwillig. Het gaat om een kaderovereenkomst waarin de partners hun vermogensrechtelijke situatie kunnen vormgeven, en dat binnen enkele juridische grenzen. Bovendien kunnen de partners ook andere zaken erin regelen, zoals de organisatie van het gezinsleven. Ook kunnen de partners anticiperen op verschillende scenario's zoals het overlijden van één van hen of een relatiebreuk. Op die manier kan de samenlevingsovereenkomst in rechten en plichten voorzien, maar ook een bewijsfunctie vervullen.⁸⁰

73. De voordelen van een notariële samenlevingsovereenkomst zijn legio. De notaris stelt de overeenkomst in juridisch correcte bewoordingen op waardoor interpretatieproblemen en discussies afnemen. Bovendien hebben de partijen niet langer een vals gevoel van veiligheid, de rechtszekerheid neemt immers toe. Verder bezitten de partijen nu een uitvoerbare titel waardoor zij later niet meer naar de rechtbank moeten stappen wanneer een van hen het contract niet nakomt.⁸¹

74. Maar hoe vaak gebruiken wettelijk samenwonenden dit nuttige instrument in de praktijk? En wat is het wettelijk kader errond? Op deze vragen biedt onderstaand hoofdstuk een antwoord.

⁸⁰ J. VERSTRAETE, "Beschermingstechnieken (andere dan tontine- en aanwasbedingen) tussen ongehuwd samenwonenden" in K. MATTHIJS, J. VERSTRAETE, J. BAEL, Y.-H. LELEU, A. WYLLEMAN, H. CASMAN en J.-L. RENCHON, *Familie op maat*, Mechelen, Kluwer, 2005, (25) 44-45 en C. CASTELEIN en M. DE CLERCQ, "Model van samenlevingsovereenkomst" in C. CASTELEIN, A.-L. VERBEKE en L. WEYTS (eds.), *Leuvense notariële geschriften. Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, (93) 96.

⁸¹ Verslag namens de commissie voor de Justitie, Parl.St. Kamer 1995-96, nr. 49K0170/008, 93-95.

3.1 Een introductie: prevalentie van de samenlevingsovereenkomst

75. Uit de voorgaande hoofdstukken blijkt enerzijds dat vooral liefdesparen een wettelijke samenwoning aangaan, en anderzijds dat het wettelijk kader onvolledig is waardoor de partners op het gemeen goederen- en verbintenissenrecht terugvallen. Bijgevolg ontstaat er rechtsonzekerheid. Door conventioneel een regeling op maat van de partners uit te werken, neemt de onzekerheid af. Dat is niet alleen van belang tijdens de wettelijke samenwoning, maar ook en vóóral bij de beëindiging ervan. Een weldoordachte samenlevingsovereenkomst op maat van de partners biedt namelijk soelaas wanneer de partijen niet meer *on speaking terms* met elkaar zijn. De juridische situatie is duidelijk(er) waardoor de samenlevingsovereenkomst conflictvermijdend en indien nodig ook remediërend werkt.⁸²

76. Ondanks de voornoemde opportuniteiten is de samenlevingsovereenkomst klaarblijkelijk geen populair instrument.

77. De Notarisbarometer, georganiseerd door Fednot⁸³, bevestigt deze vaststelling. De Notarisbarometer biedt enkele statistische inzichten, maar verklaart niet waarom de samenlevingsovereenkomst zo impopulair is. Concreet wordt er in België gemiddeld 1 samenlevingsovereenkomst per dag in het CRH geregistreerd (*versus* gemiddeld 36 huwelijkscontracten per dag).⁸⁴ In 2017 registreerden notarissen 275 samenlevingsovereenkomsten (*versus* 13.246 huwelijkscontracten) en in 2018 waren dat er 294 (*versus* 13.165 huwelijkscontracten). Hoewel jaarlijks ongeveer evenveel mensen huwen als wettelijk samenwonen, is het verschil in aantal contracten gigantisch.⁸⁵

78. Ook empirisch onderzoek naar de prevalentie van wettelijke samenlevingsovereenkomsten in de notariële praktijk bevestigt de impopulariteit. Uit onderzoek blijkt dat 99% van de notarissen jaarlijks gemiddeld nul tot tien wettelijke samenlevingsovereenkomsten opstellen. Van deze 99% specificeert een omvangrijk aantal notarissen dat zij in hun hele carrière *überhaupt* nog nooit een

⁸² L. DE SCHRIJVER, "Wettelijke samenlevingsovereenkomsten: ze verdienen uw aandacht, notaris!" in *Rechtskroniek voor het Notariaat deel 37*, Herentals, KnopsPublishing, 2020, (55) 65-66.

⁸³ Fednot is de afkorting van de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat.

⁸⁴ CRH is de afkorting van het Centraal Register van Huwelijksvereenkomsten.

⁸⁵ FEDNOT, *Notarisbarometer Familie 2017*, www.notaris.be (consultatie op 24 april 2021) en FEDNOT, *Notarisbarometer Familie 2018*, www.notaris.be (consultatie op 24 april 2021).

samenlevingsovereenkomst opgesteld hebben.⁸⁶

79. Waar de Notarisbarometer de oorzaak van de impopulariteit niet verklaart, biedt mevrouw DE SCHRIJVER wel enkele handvaten. Uit de bevraging naar de notariële praktijk blijkt dat slechts 17% van de correspondenten de meerwaarde van een samenlevingsovereenkomst aanhaalt. Bovendien raadt 86% van de bevraagde notarissen “zelden tot nooit” een wettelijke samenlevingsovereenkomst aan. Bijna een derde (30%) raadt zelfs “vaak, heel vaak of altijd” dergelijke overeenkomst ronduit af. In haar proefschrift stelt zij vast dat de wantrouwige houding van de notaris grotendeels steunt op misvattingen wat betreft de meerwaarde van een samenlevingsovereenkomst.⁸⁷

80. Samenvattend hoeft de lage prevalentie niet te verwonderen. Enerzijds heersen onder de bevolking foutieve percepties over het recht en *optimism bias*, anderzijds moeten de partijen niet bij een notaris langsgaan maar overhandigen zij hun verklaring rechtstreeks aan de ambtenaar van de burgerlijke stand. Als zij tot slot toch een notaris zouden consulteren, benoemt slechts een schamele 17% van de notarissen de voordelen van een samenlevingsovereenkomst. Dit doet denken aan het spreekwoord: “onbekend maakt onbemind”.

3.2 Het wettelijk kader van een samenlevingsovereenkomst

81. Artikel 1478, vierde lid oud BW luidt als volgt:

“Voorts regelen de samenwonenden hun wettelijke samenwoning naar goeddunken door middel van een overeenkomst, voor zover deze geen beding bevat dat strijdig is met artikel 1477, met de openbare orde of de goede zeden, noch met de regels betreffende het ouderlijk gezag en de voogdij, noch met de regels die de wettelijke orde van de erfopvolging bepalen. Die overeenkomst wordt in authentieke vorm verleden voor de notaris.”

82. Hoewel summier, vormt dit artikel de juridische grondslag om het wettelijk kader in een samenlevingsovereenkomst conventioneel uit te breiden. Net zoals bij elke overeenkomst, dienen de partijen ook de voorwaarden uit artikel 1108 oud BW in acht te nemen. De samenlevingsovereenkomst ressorteert immers enkel rechtsgevolgen als de partijen een geldige toestemming geven en

⁸⁶ L. DE SCHRIJVER, “Wettelijke samenlevingsovereenkomsten: ze verdienen uw aandacht, notaris!” in *Rechtskroniek voor het Notariaat deel 37*, Herentals, KnopsPublishing, 2020, (55) 63.

⁸⁷ *Ibid*, 64.

handelingsbekwaam zijn, en de overeenkomst een rechtsgeldig voorwerp en een geoorloofde oorzaak heeft.⁸⁸

83. Wettelijk samenwonenden kunnen hun samenlevingsovereenkomst niet onderhands opstellen. Aangezien het om een plechtige akte gaat, moet ze de vorm van een authentieke akte aannemen om rechtsgeldig te zijn. Latere wijzigingen verlopen eveneens notarieel.⁸⁹

84. Het plechtig karakter van de wettelijke samenlevingsovereenkomst brengt een belangrijk gevolg met zich mee. Zoals eerder uiteengezet, gaan personen niet vanaf dag één wettelijk samenwonen maar volgt dit op een periode van feitelijk samenwonen. Ook feitelijk samenwonende partners kunnen hun onderlinge verhoudingen in een samenlevingsovereenkomst regelen. Die overeenkomst mag wel onderhands zijn, zonder enige notariële tussenkomst. Als die feitelijk samenwonende partners nadien wettelijk samenwonen, kunnen zij hun onderhands opgestelde samenlevingsovereenkomst niet meer hanteren. Deze voldoet immers niet aan het plechtig karakter en er is geen mogelijkheid tot homologatie of registratie ervan. In dergelijke situatie hebben de partners twee mogelijkheden. Ofwel laten zij alsnog een notariële akte opstellen, ofwel vallen zij volledig terug op het wettelijk kader van de wettelijke samenwoning.⁹⁰

85. Wat betreft de inhoud genieten de wettelijk samenwonenden een grote contractuele vrijheid, maar geen absolute.⁹¹ Artikel 1478, vierde lid oud BW voorziet namelijk vier grenzen. Ten eerste kunnen de partijen niets bedingen wat strijdig is met de dwingendrechtelijke bepalingen uit artikel 1477 oud BW. De partijen kunnen bijvoorbeeld de bescherming van de gezinswoning niet wegbedingen. Logischerwijs

⁸⁸ Art. 1108 oud BW en C. CASTELEIN en M. DE CLERCQ, "Model van samenlevingsovereenkomst" in C. CASTELEIN, A.-L. VERBEKE en L. WEYTS (eds.), *Leuvense notariële geschriften. Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, (93) 93.

⁸⁹ Art. 1478, vierde lid *in fine* oud BW *jo.* art. 1 Wet 16 maart 1803 van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt, *BS* 16 maart 1803 (hierna: Organieke Wet Notariaat of OWN); C. CASTELEIN en M. DE CLERCQ, 'Model van samenlevingsovereenkomst' in C. CASTELEIN, A.-L. VERBEKE en L. WEYTS (eds.) *Leuvense notariële geschriften. Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, 94.

⁹⁰ Antwerpen 31 januari 2017; Gent 7 november 2019, *T.Not.* 2020, 512, noot C. BLOMME; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1106; P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, "art. 1478 BW" in X., *Overzicht Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, (347) 377-378 en J. VERSTRAETE, "Beschermingstechnieken (andere dan tontine- en aanwasbedingen) tussen ongehuwd samenwonenden" in K. MATTHIJS e.a., *Familie op maat*, Mechelen, Kluwer, 2005, (25) 45-46; Y.-H. LELEU, Y. PARENT en J.-F. TAYMANS, *Le couple. Vie commune et rupture*, Brussel, Larcier, 2009, 162 en W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 501.

⁹¹ Artt. 1478, vierde lid en 1134 oud BW

kunnen de partijen evenmin clausules opnemen die strijdig zijn met de openbare orde of de goede zeden. Een samenlevingsovereenkomst kan bijvoorbeeld niet de mogelijkheid ontnemen om de wettelijke samenwoning eenzijdig te beëindigen, noch kan ze een getrouwheidsplicht opleggen. Ten derde kunnen de partijen geen regeling opnemen die strijdig is met het ouderlijk gezag en de voogdij. Tot slot kunnen zij niet afwijken van de regels die de wettelijke orde van erfopvolging bepalen. De wetgever vond duidelijk de mosterd bij de huwelijksovereenkomsten (cf. artikelen 1387 en 1388, eerste lid oud BW).⁹²

86. De nietigheid van een strijdig beding kan relatief of absoluut zijn, naargelang de aard van de geschonden bepaling (respectievelijk dwingendrechtelijk dan wel van openbare orde). In ieder geval brengt een nietige bepaling niet automatisch de nietigheid van de gehele samenlevingsovereenkomst teweeg. Als de overige rechtsgeldige clausules nog nuttige uitwerking kunnen hebben zonder de strijdige clausule, dan blijven die clausules overeind. Enkel wanneer zij onlosmakelijk verbonden zijn met het nietige beding, zal de gehele overeenkomst nietig zijn.⁹³

87. Wat betreft (het einde van) de uitwerking van de clausules, hangt het ervan af welke situaties zij regelen. Slaan ze op de wettelijke samenwoning *an sich*, of juist op gebeurtenissen die zich na de beëindiging ervan voordoen? Clausules die enkel gedurende de wettelijke samenwoning effect hebben, verliezen hun uitwerking bij de beëindiging van de wettelijke samenwoning. Clausules die daarentegen gebeurtenissen naar aanleiding van de beëindiging van de wettelijke samenwoning regelen, behouden uiteraard hun uitwerking. Anders oordelen zou het nut van dergelijke clausule ontnemen.⁹⁴

88. Tot slot zijn notarissen sinds 1 september 2015 belast met de inschrijving van samenlevingsovereenkomsten in het centraal huwelijksovereenkomstenregister (CRH).⁹⁵ Voorheen werd

⁹² Art. 1478, vierde lid oud BW; G. VERSCHULDEN, *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, 1107 en J. VERSTRAETE, "Beschermingstechnieken (andere dan tontine- en aanwasbedingen) tussen ongehuwd samenwonenden" in K. MATTHIJS e.a., *Familie op maat*, Mechelen, Kluwer, 2005, (25) 46-48.

⁹³ J. ROODHOOFT, "Nietigheid" in X., *Bestendig handboek Verbintenissenrecht*, Antwerpen, Kluwer, 2020, (104) 112-113; P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, "art. 1478 BW" in X., *Overzicht Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, (347) 391 en C. CASTELEIN en M. DE CLERCQ, "Model van samenlevingsovereenkomst" in C. CASTELEIN, A.-L. VERBEKE en L. WEYTS (eds.), *Leuvense notariële geschriften. Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, (93) 94.

⁹⁴ J.-F. TAYMANS, "Le régime patrimonial des couples mariés et non mariés en droit belge (aspects civils)" in F. DERÈME (ed.), *Ingénierie patrimoniale. Questions particulières dans un contexte franco-belge*, Brussel, Larcier, 2013, (71) 92.

⁹⁵ Wet 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklastvermindering binnen justitie, BS 1 maart 2013.

het bestaan van de samenlevingsovereenkomst in het bevolkingsregister vermeld.⁹⁶ De rechtsleer aanvaardde onder de oude regelgeving *quasi* unaniem dat de inhoud van de overeenkomst niet tegenwerpelijk is aan derden, aangezien het bevolkingsregister enkel melding maakt van het bestaan van de overeenkomst.⁹⁷ Ook in het CRH wordt enkel het *bestaan* van de overeenkomst opgenomen en niet de *inhoud* ervan. Toch valt de vraag naar tegenwerpelijkheid hier minder eenduidig te beantwoorden. De wettekst, de parlementaire voorbereiding en de daadwerkelijke gegevens in het CRH lijken tegenstrijdige signalen te geven.⁹⁸ Wellicht is nog steeds enkel het bestaan van de overeenkomst tegenwerpelijk aan derden, maar niet de inhoud ervan.⁹⁹

⁹⁶ Oud artikel 1476, §1, tweede lid, 6° resp. 1478, vierde lid, *in fine* oud BW en J. VERSTRAETE, “Beschermingstechnieken (andere dan tontine- en aanwasbedingen) tussen ongehuwd samenwonenden” in K. MATTHIJS e.a., *Familie op maat*, Mechelen, Kluwer, 2005, (25) 46.

⁹⁷ *Contra*: HEYVAERT.

⁹⁸ Artt. 1391, *in fine* en 1395, §2 oud BW stellen dat huwelijksovereenkomsten in het CRH opgenomen worden “*met het oog op hun tegenwerpelijkheid aan derden*”. Art. 1478, vierde lid oud BW stelt daarentegen in het kader van de wettelijke samenwoning: “*met het oog op hun publiciteit*”. Publiciteit en tegenwerpelijkheid is niet hetzelfde. Hoewel de wetgever in de parlementaire voorbereiding een volledig beeld van de vermogensrechtelijke situatie van samenwonenden aanhaalt als voorwaarde voor de tegenwerpelijkheid, bevat het CRH enkel gegevens over de partijen, de notaris, het bestaan van de overeenkomst, de aard en de datum van de akte.

⁹⁹ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Brussel, Larcier, 2017, 131.

DEEL 2 Een voorstel van een model van akte: clausules en toelichting

89. De voorgaande hoofdstukken boden inzichten in de socio-affectieve realiteit, het wettelijk kader van de wettelijke samenwoning *an sich* en de samenlevingsovereenkomst in het bijzonder. Deze kennis leidt tot de kern van deze masterproef: het opstellen van een model van een samenlevingsovereenkomst tussen wettelijk samenwonenden.

90. Het model hanteert een zo toegankelijk mogelijk taalgebruik, zonder aan juridische correctheid in te boeten. Wegens de formele vereisten van een akte (bijvoorbeeld geen tussenruimten of afkortingen) zal een akte nooit als een roman lezen. De schrijfstijl daarentegen is niet wettelijk verankerd waardoor er op dat vlak zeker ruimte voor verbetering is. Doorgaans schrijven juristen in een zeer formele stijl die voor de leek niet altijd even gemakkelijk te ontwarren valt. Deze modelakte is onderdeel van de stijlbreek met het verleden, een pleidooi voor begrijpelijk taalgebruik.¹⁰⁰ Om die reden bevatten sommige clausules ook louter informatieve stukken die een juridische term uitleggen. Uiteindelijk stelt de notaris de samenlevingsovereenkomst niet voor zichzelf op, maar voor zijn cliënten. Zij zijn diegenen die de overeenkomst correct moeten uitvoeren en dus eerst de overeenkomst volledig moeten begrijpen.

91. Hieronder volgt steeds eerst de clausule en daarna een toelichting.¹⁰¹ Om de leesbaarheid te vergroten, bevat deze masterproef wel witruimtes. Vanzelfsprekend dient de eigenlijke akte wel aan de formele lay-outvereisten te voldoen, in tegenstelling tot de masterproef.

¹⁰⁰ K. HENDRICKX, "Leesbaardere vonnissen: het kan [Interview met Ulrike Loos]", *Juristenkrant* 2020, afl. 418, (8) 8-9; R. BOONE, "Juristen vertonen een eigenaardige cocktail van conservatisme en veranderingsdrang", *Juristenkrant* 2017, afl. 352, (8) 9; R. BOONE, "Advocaten die helder schrijven, hebben een competitief voordeel", *Juristenkrant* 2015, afl. 302, (8) 8 en G. PUT, "Begrijpelijke taal wint altijd", *Juristenkrant* 2013, afl. 274, (10) 10-11.

¹⁰¹ De auteur vond inspiratie in de volgende teksten: C. CASTELEIN en M. DE CLERCQ, "Model van samenlevingsovereenkomst" in C. CASTELEIN, A.-L. VERBEKE en L. WEYTS (eds.), *Leuvense notariële geschriften. Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, 93-110; C. DE WULF m.m.v. J. BAEL en S. DEVOS, *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht. Het Opstellen van Notariële Akten*, Antwerpen, Kluwer, 2011, 1121-1127; L. DE SCHRIJVER, "Wettelijke samenlevingsovereenkomsten: ze verdienen uw aandacht, notaris!" in *Rechtskroniek voor het Notariaat deel 37*, Herentals, KnopsPublishing, 2020, 55-85 en B. DELAHAYE, F. TAINMONT en V. LÈBE-DESSARD, *La cohabitation légale*, Brussel, Larcier, 2013, 79-100.

Samenlevingsovereenkomst tussen wettelijk samenwonenden

Op vierentwintig juli tweeduizend ## zijn voor mij, # (voornaam en FAMILIENAAM instrumenterende notaris), notaris met standplaats in #, verschenen:

1. Mevrouw / De heer FAMILIENAAM, Voornaam (evt. meerdere voornamen), geboren in (geboorteplaats) op (geboortedatum), met rijksregisternummer (nummer), ongehuwd doch wettelijk samenwonend met

2. Mevrouw / De heer FAMILIENAAM, Voornaam (evt. meerdere voornamen), geboren in (geboorteplaats) op (geboortedatum), met rijksregisternummer (nummer), samenwonend in (postcode, stad, straat, huisnummer)

Hierna genoemd: de partijen.

92. **TOELICHTING AUTEUR** – De modelakte vermeldt meteen in het opschrift duidelijk dat het om een samenlevingsovereenkomst tussen wettelijk samenwonenden gaat. Deze modelakte vertrekt vanuit de hypothese dat de partijen reeds wettelijk samenwonen. Ook feitelijk samenwonenden kunnen immers een notariële samenlevingsovereenkomsten afsluiten, al is een onderhandse eveneens rechtsgeldig. Een duidelijk opschrift laat geen ruimte voor discussie. Daarnaast voldoet de modelakte aan artikel 12 OWN.¹⁰² Tot slot verkiest deze modelakte in het kader van een eenvoudiger taalgebruik de benoeming “de partijen” en niet “de comparanten”.

4 Voorafgaande verklaringen

De partijen bevestigen dat zij niet met elkaar gehuwd zijn, maar wel de verklaring van wettelijke samenwoning hebben afgelegd op # (datum) in # (plaats).

De wettelijke samenwoning is onderworpen aan de artikelen 1475 tot en met 1479 oud Burgerlijk Wetboek. Artikel 745*octies*, §1 oud Burgerlijk Wetboek omschrijft het wettelijk erfdeel van de wettelijk samenwonende partner. De partijen verklaren dat ondergetekende notaris hen objectief informatie en

¹⁰² Art. 12, eerste tot derde lid OWN

advies gaf over de rechten, plichten en lasten die uit de wettelijke samenwoning voortvloeien. De partijen begrijpen in het bijzonder dat zij de wettelijke samenwoning steeds kunnen beëindigen. Zij kunnen deze beslissing gezamenlijk nemen, maar ook alleen. Bovendien kan een partij dringende en voorlopige maatregelen voor de familierechtbank vorderen wanneer de verstandhouding tussen de partijen ernstig verstoord is.

De partijen wensen een samenlevingsovereenkomst op te stellen, conform artikel 1478, vierde lid oud Burgerlijk Wetboek. Op die manier willen zij de rechtsgevolgen die de wettelijke samenwoning op hun vermogen heeft, aanvullen en verduidelijken. Bovendien kunnen zij in deze samenlevingsovereenkomst enkele aspecten van het gezinsleven concretiseren.

De partijen begrijpen dat zij elkaar juridisch niet kunnen verplichten om trouw te zijn, noch om met elkaar samen te wonen in dezelfde woning. Zij begrijpen ook dat zij het erfdeel van de wettelijk samenwonende partner niet kunnen uitbreiden in deze samenlevingsovereenkomst, maar wel in een testament.

Schrappen indien niet van toepassing – De partijen hebben reeds de volgende overeenkomst(en) met elkaar gesloten.

(reeds bestaande overeenkomst, bijvoorbeeld een onderhandse schulderkenning)

De partijen benadrukken het verband tussen bovenstaande overeenkomst(en) en de samenlevingsovereenkomst. Bovenstaande overeenkomst(en) wordt/worden aan deze samenlevingsovereenkomst gehecht, zodat zij samen geregistreerd wordt/worden.

De partijen verzoeken ondergetekende notaris om akte te nemen van de samenlevingsovereenkomst.

93. **TOELICHTING AUTEUR** – In het kader van zijn informatie- en adviesplicht (artikel 9, §1 OWN), geeft de notaris een volledige uitleg over de rechten, plichten en lasten die de wettelijke samenwoning teweegbrengt. De partijen verklaren in de voorafgaande verklaringen dat zij die uitleg verkregen hebben. Een juridische toelichting op maat van de cliënten is zeker nuttig. Aangezien de partijen hun verklaring van wettelijke samenwoning aan de ambtenaar van de burgerlijke stand overhandigen (en die persoon is vaak geen jurist), hebben zij mogelijks nog niet eerder juridisch advies verkregen.

94. De partijen vermelden in de voorafgaande verklaringen beter niet dat zij “voor onbepaalde duur en duurzaam zullen samenwonen op adres #” aangezien de wet geen samenlevingsplicht voorziet. In tegendeel, de partijen kunnen elkaar niet verplichten om samen te leven. Het adres waarop de partijen thans wonen, wordt al vermeld bij de identificatie van de partijen. Dat adres moet dus niet herhaald worden in de voorafgaande verklaringen.

95. Wat wel nuttig kan zijn, is de vermelding van reeds bestaande overeenkomsten zoals een schulderkenning. Daarom voorziet de modelakte in de mogelijkheid om dergelijke overeenkomsten te vermelden. Hebben de partijen geen dergelijke overeenkomst gesloten, dan knipt de notaris deze passage uit de modelakte.

5 Overeenkomst

5.1 Artikel 1 – De roerende goederen van de wettelijk samenwonenden

5.1.1 De eigen roerende goederen

5.1.1.1 Algemene omschrijving van eigen roerende goederen

Elke partij blijft exclusief eigenaar van de roerende goederen die hij reeds vóór het aangaan van de wettelijke samenwoning bezat (inclusief het beroepsinkomen, vervangingsinkomen en pensioen). Daarnaast blijft elke partij eigenaar van de inkomsten die deze goederen voortbrengen, ook als hij deze inkomsten pas na het aangaan van de wettelijke samenwoning verwerft.

Tijdens de wettelijke samenwoning bezit elke partij de exclusieve eigendom van de goederen waarvan hij zijn exclusieve eigendomsrecht kan bewijzen en de inkomsten die deze goederen opbrengen.

Schrappen indien partijen beroepsinkomsten in onverdeeldheid wensen - Ook het beroepsinkomen, vervangingsinkomen en pensioen blijven tijdens de wettelijke samenwoning eigen. Elke partij respecteert evenwel zijn bijdrageplicht in de lasten van het samenleven, zoals artikel 5 van deze samenlevingsovereenkomst omschrijft.

96. **TOELICHTING AUTEUR** – De modelakte voorziet twee opties omtrent de beroepsinkomsten: eigen vermogen of onverdeeldheid. Artikel 1478, eerste lid oud Burgerlijk Wetboek voorziet dat beroepsinkomsten eigen blijven, ook als die tijdens de wettelijke samenwoning verworven zijn. Deze zuivere scheiding van goederen kan tot schrijnende situaties leiden. Aangezien het een regel van suppletief recht is, kunnen de partijen evenwel bedingen dat de beroepsinkomsten in de onverdeeldheid vallen. Dergelijke aanpassing heeft als voordeel dat de solidariteit tussen de partijen toeneemt: onverdeeldheden worden in principe bij helften verdeeld. Zo kan de minder gegoede partij meegenieten van de beroepsinkomsten van de meer gegoede partij. Deze aanpassing heeft echter ook een nadeel: zoals eerder in deze masterproef besproken, houdt artikel 1478, derde lid oud Burgerlijk Wetboek een vermoeden van schenking van de onverdeeldheid in. Het is aan te raden om de partijen te laten verklaren dat de notaris hen hierop gewezen heeft.

5.1.1.2 Eigendomsvermoedens

Bovendien geldt het vermoeden dat elke partij exclusief eigenaar is van de volgende goederen die hij tijdens de periode van wettelijke samenwoning verwerft, tenzij een partij tegenbewijs levert:

- schuldvorderingen op naam van één partij en tegoeden op financiële rekeningen op naam van één partij;
- goederen die zich in een kluis bevinden, die één van de partijen afzonderlijk op zijn eigen naam bij een financiële instelling huurt;
- effecten die op naam van één van de partijen in het bijhorende effectenregister ingeschreven is (bijvoorbeeld aandelen of obligaties op naam van één partij in respectievelijk het aandeelhoudersregister of het register van obligatiehouders);
- goederen die een partij uit een erfenis of een schenking verkrijgt;
- goederen die een partij via wederbelegging verkrijgt (wederbelegging in de zin van artikelen 1402 tot en met 1404 oud Burgerlijk Wetboek);
- kledij, juwelen en goederen die voor het persoonlijk of beroepsgebruik van één partij dienen;
- de wagen die op naam van één van de partijen ingeschreven is (ongeacht op wiens naam de factuur staat).

Elke partij kan het tegengewijs aantonen volgens de regels uit artikel 4 van deze samenlevingsovereenkomst.

Dier - schrappen indien niet gewenst: # (naam partij) is de exclusieve eigenaar van # (naam dier + speciëren welk soort dier, bijvoorbeeld een hond of een kat). De partijen bevestigen dat dit vermoeden onweerlegbaar is, in tegenstelling tot de overige eigendomsvermoedens uit dit artikel.

97. **TOELICHTING AUTEUR** – Studies tonen aan dat er in Vlaanderen 2,2 miljoen huiskatten en 1,5 miljoen honden leven.¹⁰³ De toevoeging van een onweerlegbaar eigendomsvermoeden omtrent huisdieren lijkt misschien banaal, maar gelet op de cijfers zijn huisdieren geen randfenomenen. Een duidelijk eigendomsvermoeden vermijdt latere discussies. De partijen kunnen ook beiden eigenaar van het huisdier zijn, deze mogelijkheid staat onder de titel “de onverdeelde roerende goederen”, eigendomsvermoedens. In het kader van feitelijke samenwoning oordeelde het Hof van Beroep Antwerpen dat het eigenaarschap evenwel geen afbreuk doet aan het recht op persoonlijk contact dat de andere partij met het huisdier heeft.¹⁰⁴

5.1.2 De onverdeelde roerende goederen

5.1.2.1 Algemene omschrijving van onverdeelde roerende goederen

Beide partijen verklaren dat zij het wettelijk vermoeden van onverdeeldheid kennen en begrijpen. Dat vermoeden houdt in dat beide partijen eigenaar zijn van de onverdeelde helft van enerzijds alle goederen die zij samen aankopen en anderzijds van alle goederen waarvan geen van hen kan bewijzen dat het een eigen goed is. Wanneer deze goederen onderhouden, hersteld of vervangen moeten worden, dan zijn beide partijen hiervoor samen verantwoordelijk.

Schrappen indien niet gewenst

OFWEL In afwijking van artikel 1478, eerste lid oud Burgerlijk Wetboek kwalificeren de partijen de beroepsinkomens, vervangingsinkomens en pensioenen die zij tijdens de wettelijke samenwoning verwerven als onverdeelde roerende goederen.

OFWEL In afwijking van artikel 1478, eerste lid oud Burgerlijk Wetboek kwalificeren de partijen de huurinkomsten die zij tijdens de wettelijke samenwoning verwerven als onverdeelde roerende goederen.

¹⁰³ *Vr. en Antw.* VI.Parl., Vr.nr.1179, 15 februari 2017 (T. ROMBOUTS, antw. B. WEYTS).

¹⁰⁴ Antwerpen 29 april 2019.

De partijen bevestigen dat ondergetekende notaris hen uitdrukkelijk wees op het wettelijk vermoeden van schenking van de onverdeeldheid uit artikel 1478, derde lid oud Burgerlijk Wetboek. De partijen bevestigen dat ondergetekende notaris hen objectief informeerde en adviseerde over de impact van dit wettelijk vermoeden bij het overlijden van een van de partijen.

98. **TOELICHTING AUTEUR** – De modelakte voorziet twee opties omtrent de beroepsinkomsten: eigen vermogen of onverdeeldheid. Om onbillijke gevolgen van een zuivere scheiding van goederen te temperen, kunnen de partijen bedingen dat beroepsinkomsten of huurinkomsten in de onverdeeldheid vallen. De auteur verwijst verder naar de toelichting bij “de eigen roerende goederen”, eigendomsvermoedens. Met het oog op zijn aansprakelijkheid en het vervullen van zijn informatie- en adviesplicht (artikel 9, §1 OWN) laat de notaris de partijen verklaren dat hij hen uitdrukkelijk gewezen heeft op artikel 1478, derde lid oud Burgerlijk Wetboek en de impact van dit artikel.

99. De modelakte voorziet geen optie “gemeenschapsstelsel” omdat dergelijk beding nietig zou zijn. Wettelijk samenwonenden kunnen immers geen gemeenschapsstelsel in het leven roepen, enkel onverdeeldheden.¹⁰⁵ In de rechtsleer bestaat eveneens discussie omtrent de geldigheid van een toegevoegd intern gemeenschappelijk vermogen, waardoor de modelakte niet in die optie voorziet.¹⁰⁶ Een voorzichtige notaris verkiest immers de meest rechtszekere weg.

¹⁰⁵ L. DE SCHRIJVER, “Wettelijke samenlevingsovereenkomsten: ze verdienen uw aandacht, notaris!” in *Rechtskroniek voor het Notariaat deel 37*, Herentals, KnopsPublishing, 2020, 67 en W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 503.

¹⁰⁶ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 39; H. CASMAN, “Samenwoningsovereenkomsten en overeenkomsten tussen samenwoners” in *Notariële actualiteit 2016*, Brugge, die Keure, 2017, 78 en W. PINTENS e.a., *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 503 en J. VERSTRAETE, “Beschermingstechnieken tussen ongehuwd samenwonenden” in X., *Familie op maat*, Antwerpen, Kluwer, 2005, 51 en M. GREGOIRE en L. ROUSSEAU, “Contrats et actes pouvant assurer la protection du survivant” in J.-L. RENCHON en F. TAINMONT (eds.), *Le couple non marié à la lumière de la cohabitation légale*, Brussel, Bruylant, 2000, 203.

5.1.2.2 Eigendomsvermoedens

De partijen benadrukken dat zij elk voor de helft onverdeeld eigenaar zijn van de volgende goederen, tenzij een partij tegenbewijs kan leveren:

- Alle roerende goederen die zich in de gezinswoning bevinden, inclusief liggend geld (ter illustratie maar niet beperkt tot: de meubelen, elektronica, huishoudelijke toestellen, cashgeld dat zich in de gezinswoning bevindt);
- Goederen die zich in een kluis bevinden, die de partijen beiden op hun naam bij een financiële instelling huren;
- Het saldo op de financiële rekeningen op naam van de beide partijen (ter illustratie maar niet beperkt tot: zichtrekening, spaarrekening, beleggersrekening).

Een partij kan via tegenbewijs aantonen dat het om een eigen goed gaat of dat zij niet elk voor de helft eigenaar zijn maar een andere verdeelsleutel hanteren.

Dier - schrappen indien niet gewenst: Beide partijen zijn onverdeeld eigenaar van # (naam dier + speciëren welk soort dier, bijvoorbeeld een hond of een kat). De partijen bevestigen dat dit vermoeden onweerlegbaar is, in tegenstelling tot de overige eigendomsvermoedens uit dit artikel.

100. **TOELICHTING AUTEUR** – Om discussies te vermijden, voorziet de modelakte als standaardoptie dat de partijen elk voor de helft onverdeeld eigenaar zijn van de onverdeelde goederen. De partijen kunnen echter aantonen dat zij een andere verdeelsleutel hanteren. Wat betreft het dierenbeding, verwijst de auteur naar de toelichting bij “de eigen roerende goederen”, eigendomsvermoedens.

5.1.2.3 Beding van aanwas van de onverdeelde financiële rekeningen

Schrappen indien de partijen geen gelijkwaardige levensverwachting hebben of als zij geen gelijkwaardige inleg doen¹⁰⁷

De partijen verklaren dat zij elkaar willen beschermen tegen de economische gevolgen die het overlijden van een van hen teweeg zou brengen. De partijen voorzien daarom een beding van aanwas van de onverdeelde financiële rekeningen. Zo zal het eigendomsaandeel van de overleden partij in de onverdeelde financiële rekeningen in volle eigendom aangroeien bij het aandeel dat de langstlevende partij reeds bezat. De langstlevende verwerft bijgevolg het saldo dat op de gezamenlijke financiële rekeningen stond.

De partijen verklaren dat zij het beding van aanwas wederzijds toestaan en aanvaarden als kanscontract onder bezwarende titel. Elke partij doet immers afstand van zijn onverdeelde aandeel in de financiële rekeningen ten voordele van de andere partij, onder de opschortende voorwaarde van zijn eigen vooroverlijden. Elke partner ontvangt hiervoor als tegenprestatie de gelijke kans om het onverdeelde aandeel van de andere partner te verkrijgen, als hij langer zou leven.

De volgende modaliteiten rusten op het beding van aanwas:

- A) Het beding van aanwas omvat alle onverdeelde financiële rekeningen en in voorkomend geval ook de bijhorende schulden die nog op deze onverdeelde financiële rekeningen zouden rusten. De langstlevende zal de schulden zelf dragen.
- B) De langstlevende partij moet de erfgenamen van de overleden partij geen enkele vergoeding uitbetalen omdat hij het onverdeelde aandeel van de overledene verwierf. Het beding van aanwas is immers een kanscontract onder bezwarende titel: de partijen hebben elk een gelijkwaardige levensverwachting en dus een gelijkwaardige kans om het onverdeelde aandeel van de eerstoverledene te verkrijgen. Bovendien kunnen de erfgenamen van de eerstoverledene zich niet verhalen tegen de langstlevende voor het feit dat hij het onverdeelde aandeel van de overledene verwierf.
- C) Het beding van aanwas eindigt onmiddellijk en automatisch wanneer de partijen niet langer samenleven omwille van een relatiebreuk. De partijen kunnen afzonderlijke domicilie-adressen als bewijsmiddel hanteren. Als de beëindiging van het samenleven niet het resultaat is van een

¹⁰⁷ Vlabel standpunt nr. 17044 van 19 september 2018.

relatiebreuk maar van een onvrijwillige of opgedrongen situatie, dan blijft het beding van aanwas gelden. Verder herleeft het beding van aanwas automatisch als de partijen na een onderbreking opnieuw samenleven.

101. **TOELICHTING AUTEUR** – Het beding van aanwas dat bepaalde roerende goederen als voorwerp heeft (*in casu* de onverdeelde financiële rekeningen) levert de langstlevende een interessant fiscaal voordeel op. Aangezien het onverdeelde aandeel van de eerstoverledene aangroeit bij het deel van de langstlevende, zal de langstlevende geen erfbelasting moeten betalen. Het saldo van de onverdeelde financiële rekeningen valt immers niet in de nalatenschap. Bovendien zijn er op roerende goederen geen registratierechten verschuldigd. Tot slot beschermt het beding van aanwas de langstlevende beter dan het wettelijk erfrecht, aangezien de langstlevende op grond van het wettelijk erfrecht het aandeel van de eerstoverledene in de onverdeelde bankrekeningen niet zou erven. Het wettelijk erfrecht is namelijk beperkt tot het vruchtgebruik op de voornaamste gezinswoning en de bijhorende huisraad. De notaris dient er wel over te waken dat de geldigheidsvoorwaarden van het beding van aanwas gerespecteerd worden. Als de partijen geen gelijkwaardige levensverwachting hebben (tot maximaal 15 jaar verschil) of geen gelijkwaardige inleg doen, dan is het beding van aanwas volgens Vlabel absoluut nietig.¹⁰⁸

5.2 Artikel 2 – De onroerende goederen van de wettelijk samenwonenden

5.2.1 De eigen onroerende goederen

Schrap indien geen van beiden eigen onroerende goederen bezit

Elke partij wordt vermoed exclusief eigenaar te zijn van de onroerende goederen waarvan de eigendomstitel of de akte één van de partijen als eigenaar aanduidt.

¹⁰⁸ H. DECOUTERE en A. VAN DEN BROECK, “V LABEL viseert het beding van aanwas”, *Vermogensplanning in de praktijk* 2018, (34) 35.

5.2.1.1 Voorafgaande uiteenzetting – beschrijving – oorsprong van eigendom

De heer/mevrouw # (naam partij die eigenaar is) verklaart dat het volgende onroerend goed in zijn/haar eigen vermogen zit, voor # (de volle eigendom, de blote eigendom, het vruchtgebruik):

1. # (beschrijving onroerend goed: gemeente/stad, type onroerend goed, straatnaam en -nummer, kadastrale gegevens, oppervlakte, kadastraal inkomen)
2. De heer/mevrouw # (naam partij die eigenaar is) verklaart dat dit # (type onroerend goed) hem/haar ten persoonlijken titel toebehoort om het verkregen te hebben # (aanvullen met de oorsprong van eigendom) – **Enkel oorsprong van eigendom opnemen als de partijen een opstalrecht voorzien, anders niet (zie hieronder)**

102. **TOELICHTING AUTEUR** – De oorsprong van eigendom in deze modelakte lijkt enkel opportuun als er een opstalrecht aan de niet-grondeigenaar toegekend wordt. Indien een partij reeds een gezinswoning bezit, of als een partij bouwgrond bezit maar geen afstand doet van natrekking, dan blijft die partij de exclusieve eigenaar. In dat geval zou een oorsprong van eigendom de samenlevingsovereenkomst onnodig lang maken.

5.2.1.2 Een partij is eigenaar van bouwgrond waarop een gezinswoning opgericht zal worden

Schrappen indien niet van toepassing

OFWEL: verzaking aan recht van natrekking en toekenning van opstalrecht

De heer/mevrouw # (naam grondeigenaar) is exclusief eigenaar van het voorschreven perceel. Hij/zij bezit op grond van artikel 3.55 Burgerlijk Wetboek een recht van natrekking: dat betekent dat hij/zij ook eigenaar wordt van alle gebouwen, beplantingen en werken op of onder de grond van het perceel.

De heer/mevrouw # (naam grondeigenaar) doet evenwel uitdrukkelijk afstand van zijn/haar recht van natrekking, in het voordeel van de andere partij. Hij/zij wenst eveneens een recht van opstal te verlenen aan de heer/mevrouw # (naam partij die niet de grondeigenaar is), die het opstalrecht aanvaardt.

Dankzij de toekenning van het opstalrecht, kunnen de grondeigenaar en de opstalhouder op het voorschreven perceel samen gebouwen oprichten, werken uitvoeren of beplantingen aanbrengen. Wegens de afstand van het recht van natrekking worden zij hiervan elk eigenaar voor de onverdeelde helft.

Het opstalrecht is gekoppeld aan de volgende modaliteiten.

- A) De grondeigenaar staat het opstalrecht toe op het voorschreven perceel, inclusief de eventuele actieve en passieve erfdienstbaarheden, aan de andere partij die dit opstalrecht aanvaardt. De grondeigenaar biedt geen waarborg voor de eventuele verborgen gebreken van de bodem en ondergrond. De grondeigenaar verklaart dat het voorschreven perceel vrij en onbelast is.
- B) De opstalhouder betaalt jaarlijks vijftieng euro aan de grondeigenaar. De reden hiervoor is dat het niet om een schenking door de grondeigenaar gaat. De opstalhouder betaalt deze vergoeding ten laatste op 31 december, op de persoonlijke bankrekening van de grondeigenaar.
- C) De grondeigenaar mag een hypotheek op het perceel toestaan, maar enkel met schriftelijke toestemming van de opstalhouder. De opstalhouder verleent deze schriftelijke toestemming door de notariële akte van hypotheekvestiging mee te ondertekenen.
- D) De opstalhouder mag zijn aandeel in de gebouwen en zijn opstalrecht vervreemden of hypotheekeren voor maximaal de resterende duurtijd van het opstalrecht, maar enkel met schriftelijke toestemming van de grondeigenaar. De grondeigenaar verleent schriftelijke toestemming voor de hypotheek door de notariële akte van hypotheekvestiging mee te ondertekenen.
- E) De opstalhouder en de grondeigenaar verbinden zich om de belastingen en andere lasten op de gebouwen te betalen. Dit zijn immers lasten van het samenleven, die beide partijen in verhouding tot hun mogelijkheden dragen. De verbintenis van de opstalhouder loopt zolang zijn opstalrecht duurt.
- F) De opstalhouder en de grondeigenaar verbinden zich om hun eigendomsaandeel in de gebouwen tegen brandgevaar en overige risico's te verzekeren. De verbintenis van de opstalhouder loopt zolang zijn opstalrecht duurt.
- G) De opstalhouder verbindt zich om het perceel en de opgerichte gebouwen en beplantingen in goede staat te onderhouden.

Het opstalrecht duurt in principe 99 jaar, te rekenen vanaf heden. De partijen bevestigen echter dat het opstalrecht in de volgende situaties vervroegd eindigt:

- A) Wanneer de bouwwerken of de beplantingen van de opstalhouder tenietgegaan zijn;
- B) Wanneer de wettelijke samenwoning beëindigd wordt, eenzijdig of in onderlinge overeenstemming;

- C) Wanneer de partijen zes maanden ononderbroken niet meer samenleven omdat hun relatie duurzaam ontworcht is;
- D) Wanneer de opstalhouder overlijdt;
- E) Wanneer de grondeigenaar overlijdt.

Wanneer het opstalrecht eindigt, zal de heer/mevrouw # (naam grondeigenaar) of zijn/haar erfgenamen indien hij/zij vooroverleden is, de volle eigendom van alle opstallen verwerven.

De heer/mevrouw # (naam grondeigenaar) verbindt zich tot het betalen van een vergoeding aan de heer/mevrouw # (naam partij die niet de grondeigenaar is) of aan zijn/haar erfgenamen indien hij/zij reeds overleden is. De omvang van deze vergoeding bedraagt de helft van de waarde van alle opstallen.

De partijen verklaren dat een deskundige de vergoeding zal begroten. De partijen of de rechtsopvolgers stellen in onderling overleg een deskundige aan. Indien zij het niet eens worden over de aanstelling van een deskundige, zal de voorzitter van de bevoegde rechtbank van eerste aanleg een deskundige aanduiden. De begroting door de deskundige is bindend. De grondeigenaar of zijn/haar erfgenamen zullen de kosten van de deskundige dragen.

De grondeigenaar of zijn/haar erfgenamen betalen de vergoeding ten laatste zes maanden na het einde van het opstalrecht. Als de deskundige op dat moment de vergoeding nog niet kon begroten, dan betaalt de grondeigenaar of zijn/haar erfgenamen ten laatste één maand na de beslissing van de deskundige.

(informatieplichten ruimtelijke ordening)

OFWEL: geen verzaking aan het recht van natrekking

De heer/mevrouw # (naam grondeigenaar) is exclusief eigenaar van het voorschreven perceel. Hij/zij bezit op grond van artikel 3.55 Burgerlijk Wetboek een recht van natrekking: dit betekent dat hij/zij ook eigenaar wordt van alle gebouwen, beplantingen en werken op of onder de grond van het perceel. De heer/mevrouw # (naam partij die exclusief eigenaar is van het perceel) verklaart uitdrukkelijk dat hij/zij geen afstand doet van het recht van natrekking.

(naam grondeigenaar) bevestigt dat wanneer hij/zij en # (naam niet-grondeigenaar) de gezinswoning zullen oprichten met geld van beiden, # (naam niet-grondeigenaar) geen enkele woonstvergoeding

verschuldigd is voor de volledige duurtijd van het samenleven. Ook na beëindiging van het samenleven, ongeacht de oorzaak, zal # (naam grondeigenaar) geen woonstvergoeding met terugwerkende kracht kunnen vorderen.

(naam grondeigenaar) bevestigt bovendien dat wanneer hij/zij de gezinswoning uitsluitend met eigen gelden betaalt, # (naam niet-grondeigenaar) # (**schrappen wat niet past**: eveneens geen woonstvergoeding verschuldigd is voor de volledige duurtijd van het samenleven / wel een woonstvergoeding verschuldigd is).

OFWEL: geen woonstvergoeding verschuldigd

Ook na beëindiging van het samenleven, ongeacht de oorzaak, zal # (naam grondeigenaar) geen woonstvergoeding met terugwerkende kracht kunnen vorderen.

OFWEL: wel een woonstvergoeding verschuldigd

(naam niet-grondeigenaar) verbindt zich tot het betalen van een woonstvergoeding aan # (naam eigenaar). Deze woonstvergoeding bedraagt # (omvang woonstvergoeding).

(naam niet-grondeigenaar) zal de woonstvergoeding integraal aan # (naam grondeigenaar) bezorgen op # (schrappen wat niet past: zijn/haar persoonlijke bankrekening / de gezamenlijke bankrekening). # (naam niet-eigenaar) betaalt de woonstvergoeding ten laatste de tiende werkdag van de maand.

Beide partijen erkennen dat ondergetekende notaris hen wees op de bijzondere plichten die elke notaris draagt op grond van artikel 9, §1, tweede en derde lid van de Organieke Wet Notariaat. In het bijzonder erkennen beide partijen dat ondergetekende notaris uitdrukkelijk de aandacht gevestigd heeft op de tegenstrijdige belangen van de partijen en het onevenwichtig karakter van dit beding. Zij erkennen eveneens dat ondergetekende notaris hen op onpartijdige wijze informeerde en adviseerde over de rechten, plichten en lasten die dit beding met zich meebrengt. Tot slot erkennen zij dat ondergetekende notaris hen meedeelde dat zij elk de vrije keuze hebben om een andere notaris te contacteren of zich te laten bijstaan door een raadsman.

103. **TOELICHTING AUTEUR** – Indien een partij reeds bouwgrond bezit maar geen afstand van natrekking doet, zal hij ook eigenaar worden van de gebouwen die nadien op die bouwgrond gebouwd worden. Dat kan tot onbillijke gevolgen leiden, zeker als de andere partij de gezinswoning deels financierde. Om deze onbillijke situatie te verhelpen, kan de grondeigenaar afstand doen van natrekking en de andere partij een

recht van opstal toekennen.¹⁰⁹

104. Indien een opstalrecht toegekend wordt, voorzien de meeste modellen een jaarlijkse vergoeding van vijftientig euro om een herkwalificatie als schenking te vermijden.¹¹⁰ De modellen voorzien evenwel geen concretisering van deze betaalplicht: geen jaarlijkse vervaldatum noch de manier waarop de opstalhouder de betaling doorvoert. Om discussies te vermijden, bevat bovenstaande modelakte wel een vervaldatum en werkwijze.

105. De modelakte voorziet ook de mogelijkheid dat de grondeigenaar niet verzaakt aan zijn recht van natrekking. Dat deze mogelijkheid een onevenwichtig beding is, hoeft geen betoog. Om die reden laat de notaris de cliënten verklaren dat zij gewezen werden op hun tegenstrijdige belangen en op het onevenwichtige karakter van het beding en op het feit dat zij elk een eigen notaris of een raadsman kunnen contacteren (art. 9, tweede en derde lid OWN).

5.2.1.3 Een partij is eigenaar van een reeds opgerichte woning die dienst doet als voornaamste gezinswoning

Schrappen wat niet past

OFWEL: de niet-eigenaar betaalt geen woonstvergoeding

(naam eigenaar) bevestigt dat # (naam niet-eigenaar) geen woonstvergoeding aan hem/haar verschuldigd is voor de volledige duurtijd van het samenleven.

Bovendien bevestigt # (naam eigenaar) dat hij/zij bij beëindiging van het samenleven, ongeacht de oorzaak, geen woonstvergoeding met terugwerkende kracht zal vorderen van # (naam niet-eigenaar).

OFWEL: de niet-eigenaar betaalt een woonstvergoeding

(naam niet-eigenaar) verbindt zich tot het betalen van een woonstvergoeding aan # (naam eigenaar).

Deze woonstvergoeding bedraagt # (omvang woonstvergoeding).

(naam niet-eigenaar) zal de woonstvergoeding integraal aan # (naam eigenaar) bezorgen op # (**schrappen wat niet past**: zijn/haar persoonlijke bankrekening / de gezamenlijke bankrekening). # (naam niet-eigenaar) betaalt de woonstvergoeding ten laatste de tiende werkdag van de maand.

¹⁰⁹ Art. 3.55 BW

¹¹⁰ D. MICHIELS, "Het accessoir opstalrecht als onderdeel van de samenlevingsovereenkomst", *NFM* 2015, 223.

5.2.1.4 Bescherming levensomstandigheden van de wettelijk samenwonenden

Beide partijen erkennen dat de voornaamste gezinswoning een grote impact heeft op de levensomstandigheden van het gezin. Om deze levensomstandigheden te beschermen, bevestigen zij in onderling akkoord de volgende beschermingsmaatregelen.

1. Vervreemdingsverbod (artikelen 1477, §2 en 215, §1 oud Burgerlijk Wetboek)

HYPOTHESE 1: partij die bouwgrond bezit, verzaakt aan recht van natrekking

Beide partijen verbinden zich ertoe om over hun onverdeeld aandeel in de voornaamste gezinswoning niet te beschikken zonder schriftelijke instemming van de andere partij. Evenmin zullen zij zonder instemming van de andere partij een hypotheek op de voornaamste gezinswoning toestaan.

HYPOTHESE 2: ofwel verzaakt de partij die bouwgrond bezit niet aan recht van natrekking, ofwel is een partij eigenaar van een reeds opgerichte woning die dienst doet als voornaamste gezinswoning

(naam eigenaar), die exclusief eigenaar is van de voornaamste gezinswoning, verbindt zich ertoe om over deze gezinswoning niet te beschikken zonder schriftelijke instemming van de andere partij. Evenmin kan hij/zij zonder instemming van de andere partij een hypotheek op de voornaamste gezinswoning toestaan.

2. VOORKEURRECHT

Het voorkeurrecht op de voornaamste gezinswoning beschermt eveneens de levensomstandigheden van de wettelijk samenwonenden. Het laatste luik uit artikel 2 van deze notariële samenlevingsovereenkomst licht het voorkeurrecht en de bijhorende procedure toe.

3. BEWONINGSRECHT NA BEËINDIGING SAMENLEVEN

Ook een bewoningsrecht na de beëindiging van het samenleven beschermt de levensomstandigheden van de wettelijk samenwonenden, en dan in het bijzonder die van de niet-eigenaar.

(naam eigenaar), die exclusief eigenaar is van de voornaamste gezinswoning, bevestigt dat # (naam niet-eigenaar) na de beëindiging van het samenleven een recht van bewoning kan uitoefenen. Het recht van bewoning geldt onverminderd de mogelijkheid van een partij om dringende en voorlopige maatregelen voor de familierechtbank te vorderen.

Indien het samenleven eindigt door een relatiebreuk, kan # (naam niet-eigenaar) nog maximaal drie maanden in de voornaamste gezinswoning verblijven.

Het recht van bewoning is kosteloos. De eigenaar of zijn/haar erfgenamen kunnen geen woonstvergoeding opeisen.

106. **TOELICHTING AUTEUR** – Om de samenhang te vergroten, bevat de modelakte onder de titel “bescherming levensomstandigheden van de wettelijk samenwonenden” drie rechten die hun levensomstandigheden aanzienlijk beschermen. Het vervreemdingsverbod is een bevestiging van artikel 1477, §2 en 215, §1 oud BW. Het voorkeurrecht en het bewoningsrecht bieden een conventionele bescherming ten voordele van de partij die geen eigenaar is van de voornaamste gezinswoning. De modelakte voorziet geen bewoningsrecht ten voordele van de langstlevende, omdat de langstlevende normaliter het vruchtgebruik op de voornaamste gezinswoning erft.¹¹¹

5.2.2 De onverdeelde onroerende goederen

5.2.2.1 Voorafgaande uiteenzetting – beschrijving – oorsprong van eigendom

De heer/mevrouw # (naam eerste partij) en de heer/mevrouw # (naam tweede partij) verklaren dat zij het volgende onroerend goed in onverdeeldheid bezitten, respectievelijk in de verhouding # (het aandeel van de eerste partij) en # (het aandeel van de tweede partij):

(beschrijving onroerend goed: gemeente/stad, type onroerend goed, straatnaam, kadastrale gegevens, oppervlakte, kadastraal inkomen)

5.2.2.2 Kosten en lasten

De partijen verbinden zich om in de volgende verhouding alle kosten en lasten van het onroerend goed te dragen:

HYPOTHESE 1: onverdeeld eigenaar voor gelijke helften

Beide partijen dragen de kosten en lasten voor gelijke helften.

¹¹¹ Art. 745*octies*, §1 oud BW

HYPOTHESE 2: onverdeeld eigenaar in een andere verhouding dan 50-50

(naam eerste partij) en # (naam tweede partij) zijn respectievelijk onverdeeld eigenaar in de verhouding # (het aandeel van de eerste partij) - # (het aandeel van de tweede partij). Zij zullen bijgevolg alle kosten en lasten proportioneel met hun aandeel in de onverdeeldheid dragen.

5.2.2.3 Bescherming levensomstandigheden van de wettelijk samenwonenden

1. VERVREEMDINGSVERBOD (artikelen 1477, §2 en 215, §1 oud Burgerlijk Wetboek)

Beide partijen erkennen dat de voornaamste gezinswoning een grote impact heeft op de levensomstandigheden van het gezin. Om deze levensomstandigheden te beschermen, verbinden zij zich elk om over hun onverdeeld aandeel in de voornaamste gezinswoning niet te beschikken zonder schriftelijke toestemming van de andere partij. Evenmin zullen zij een hypotheek op de voornaamste gezinswoning toestaan, zonder toestemming van de andere partij.

2. VOORKEURRECHT

Het voorkeurrecht op de voornaamste gezinswoning beschermt eveneens de levensomstandigheden van de wettelijk samenwonenden. Het laatste luik uit artikel 2 van deze notariële samenlevingsovereenkomst licht het voorkeurrecht en de bijhorende procedure toe.

3. OPTIONEEL BEDING VAN AANWAS VAN DE ONVERDEELDE VOORNAAMSTE GEZINSWONING

Schrappen indien de partijen geen gelijkwaardige levensverwachting hebben of als zij geen gelijkwaardige inleg doen¹¹²

OFWEL: De partijen verwijzen naar de aankoopakte van het onroerend goed dat een beding van aanwas bevat.

OFWEL: Indien één van de partijen overlijdt, eindigt de wettelijke samenwoning. De partijen komen overeen dat in die situatie het onverdeelde aandeel van de overleden partij in de voornaamste gezinswoning aangroeit bij het onverdeelde aandeel dat de langstlevende partij reeds bezat. Deze aangroei geschiedt enkel indien de langstlevende partij hiervoor uitdrukkelijk kiest. De langstlevende heeft de keuze tussen een aangroei in volle eigendom, in blote eigendom of in vruchtgebruik (**partij kiest op voorhand**).

¹¹² Vlabel standpunt nr. 17044 van 19 september 2018.

De partijen verklaren dat zij het beding van aanwas wederzijds toestaan en aanvaarden als kanscontract onder bezwarende titel. Elke partij doet immers afstand van zijn onverdeelde aandeel in de voornaamste gezinswoning ten voordele van de andere partij, onder de opschortende voorwaarde van zijn eigen vooroverlijden. Elke partner ontvangt hiervoor als tegenprestatie de gelijke kans om het onverdeelde aandeel van de andere partner te verkrijgen, als hij langer zou leven.

De langstlevende maakt zijn keuze op de volgende wijze en binnen de volgende termijn kenbaar:

- A) Hij verklaart in een notariële akte zijn uitdrukkelijke keuze om het optioneel beding van aanwas al dan niet uit te oefenen. In diezelfde notariële akte verklaart hij of de aangroei in volle eigendom, blote eigendom of vruchtgebruik is.
- B) Hij maakt de uitdrukkelijke keuze binnen de vervaltermijn van acht maanden na het overlijden van de eerstoverledene.
- C) Bij afwezigheid van een tijdige en geldige uitdrukkelijke wilsuiting, wordt de langstlevende geacht te verzaken aan het optioneel beding van aanwas. Deze verzaking is onherroepelijk.

De volgende voorwaarden rusten op het beding van aanwas:

- A) De langstlevende partij moet de erfgenamen van de overleden partij geen enkele vergoeding uitbetalen omdat hij het voordeel van de aanwas genoot. Het beding van aanwas is immers een kanscontract onder bezwarende titel: de partijen hebben elk een gelijkwaardige levensverwachting en dus een gelijkwaardige kans om het onverdeelde aandeel van de eerstoverledene te verkrijgen.
- B) Het beding van aanwas omvat de helft van de voornaamste gezinswoning, zijnde het onverdeeld aandeel van de eerstoverledene. De aanwas heeft geen terugwerkende kracht.
- C) Het voordeel van de aanwas strekt zich bovendien uit tot de gebouwen en de verrichte werkzaamheden die aan de voornaamste gezinswoning aangebracht werden. Bovendien omvat het ook de zaken die met de voornaamste gezinswoning verenigd zijn wegens natrekking. De erfgenamen van de eerstoverledene kunnen zich niet verhalen tegen de langstlevende voor het feit dat hij het voordeel van de aanwas genoot.
- D) De langstlevende draagt alle bijhorende schulden die desgevallend nog op deze gezinswoning zouden rusten op het tijdstip van het overlijden van de eerstoverledene. Hij draagt die schulden in de mate dat die niet voldaan werden ingevolge een schuldsaldoverzekerings.
- E) De partijen sluiten het beding van aanwas voor een periode van twee jaar vanaf heden. Na afloop wordt de looptijd automatisch hernieuwd, opnieuw telkens met twee jaar. Een partij kan de

hernieuwing vermijden door te melden dat hij de overeenkomst wil beëindigen. De partij maakt deze melding kenbaar aan de andere partij bij aangetekende brief, en dat minstens drie maanden voor het einde van de lopende tweejarige periode.

- F) Het beding van aanwas eindigt onmiddellijk en automatisch wanneer de partijen niet langer samenleven. De partijen kunnen afzonderlijke domicilie-adressen als bewijsmiddel hanteren. Als de beëindiging van het samenleven niet het resultaat is van een relatiebreuk maar van een onvrijwillige of opgedrongen situatie, dan blijft het beding van aanwas gelden. Verder herleeft het beding van aanwas automatisch als de partijen na een onderbreking opnieuw samenleven.
- G) Het beding van aanwas eindigt onmiddellijk en automatisch als de partijen met elkaar huwen.
- H) Tot slot gaat elke partij akkoord om zijn onverdeelde aandeel in de gezinswoning niet te vervreemden, verpanden of verhuren, noch om een ander recht toe te staan zonder de expliciete toestemming van de andere partij. Evenmin kan een partij de uitonverdeeldheidtrekking vorderen, tenzij met de uitdrukkelijke toestemming van de andere partij. Deze verbintenis geldt zolang het beding van aanwas tussen hen bestaat.

De partijen bevestigen dat ondergetekende notaris hen informeerde dat het beding van aanwas hen gedurende de looptijd ervan verbindt.

De partijen bevestigen eveneens dat ondergetekende notaris hen informeerde over het evenredig registratierecht dat naar huidig recht verschuldigd zal zijn bij het uitoefenen van de optie, op de waarde van het aangegroeide deel van de voornaamste gezinswoning op het moment van het overlijden van de eerstoverledene. Zij bevestigen bovendien dat ondergetekende notaris hen adviseerde om de keuze te maken binnen vier maanden na overlijden van de eerstoverledene, hoewel de vervalt termijn acht maanden bedraagt. Dit om fiscale redenen.

De partijen bevestigen bovendien dat ondergetekende notaris hen informeerde en adviseerde over het wettelijk erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende partner uit artikel 745 *octies*, §1 oud Burgerlijk Wetboek. De partijen begrijpen in het bijzonder dat de langstlevende het vruchtgebruik op de gezinswoning erft, tegen 0% erfbelasting naar huidig recht. De partijen begrijpen dat in dat geval de uitoefening van het beding van aanwas in blote eigendom fiscaal de meest gunstige optie is, aangezien dan enkel registratierechten verschuldigd zijn op de waarde van de blote eigendom. De partijen begrijpen tot slot dat het wettelijk erfdeel van de langstlevende wettelijk samenwonende partner geen reservataire

erfdeel is. De partijen kunnen het erfdeel in een testament uitbreiden, beperken of ontnemen waardoor de uitoefening van het beding van aanwas in volle eigendom of in vruchtgebruik interessanter kan zijn.

De partijen bevestigen dat ondergetekende notaris hen voldoende informeerde over de mogelijkheden van een schuldsaldoverzekerings, de aanduiding van een begunstigde en de impact ervan.

Tot slot bevestigen de partijen dat ondergetekende notaris hen erop wees dat wanneer de partijen naar een ander gewest of naar het buitenland verhuizen, het aangewezen is om een notaris naar keuze te contacteren. Dit om te controleren of het optioneel beding van aanwas nog steeds de gewenste bescherming van de langstlevende inhoudt, of als een andere regeling aangewezen is.

107. **TOELICHTING AUTEUR** – Aangezien sociologisch onderzoek vaststelt dat wettelijk samenwonenden hun relatie als duurzaam beschouwen en de wettelijke samenwoning als alternatief voor het huwelijk zien, wenst de modelakte de solidariteit waar mogelijk te vergroten.¹¹³ Bovenstaand artikel creëert samenhang tussen de verschillende beschermingsmogelijkheden.

108. Een beding van aanwas vergroot de solidariteit aanzienlijk, gelet op het beperkte wettelijk erfdeel van de langstlevende wettelijk samenwonende partner (art. 745*octies*, §1 oud BW). De modelakte voorziet een optioneel beding, zodat het enkel uitwerking krijgt wanneer de langstlevende hier expliciet voor kiest. Of het beding van aanwas daadwerkelijk (fiscaal) voordelig is, hangt immers af van de concrete omstandigheden. Aangezien de langstlevende deze omstandigheden niet op voorhand kent, anticipeert de modelakte door enerzijds het beding optioneel te maken en anderzijds de langstlevende de keuze te geven tussen de aanwas in volle eigendom, vruchtgebruik of blote eigendom. De langstlevende kan enkel een goede keuze maken als hij voldoende geïnformeerd is over zijn wettelijk erfdeel, het feit dat hij geen reservataire erfgenaam is, de erfbelasting en de registratierechten. In het kader van zijn informatieplicht laat de notaris de partijen verklaren dat zij voldoende geïnformeerd en geadviseerd zijn.¹¹⁴

¹¹³ V. LYSENS-DANNEBOOM en D. MORTELMANS, "Juridische bescherming van samenwoners. Van 'het grote feest' tot 'de lange to-do'" in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, 75-105.

¹¹⁴ DE SCHRIJVER, L., *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 93-95.

5.2.3 Voorkeurrecht voornaamste gezinswoning¹¹⁵

HYPOTHESE 1: de partijen wensen uitdrukkelijk geen voorkeurrecht

De partijen bevestigen uitdrukkelijk dat zij geen voorkeurrecht op de voornaamste gezinswoning wensen. De partijen erkennen dat ondergetekende notaris hen uitdrukkelijk en objectief geïnformeerd en geadviseerd heeft over de impact van een voorkeurrecht en het ontbreken ervan.

HYPOTHESE 2: voornaamste gezinswoning is een onverdeeld onroerend goed

Beide partijen komen overeen dat zij elk een voorkeurrecht bezitten wat betreft het onverdeeld aandeel van de andere partij in de voornaamste gezinswoning. Als een partij beslist om zijn/haar onverdeelde helft aan een derde af te staan, dan moet hij/zij dat eerst aan de andere mede-eigenaar te koop aanbieden.

HYPOTHESE 3: voornaamste gezinswoning is een eigen onroerend goed

(naam eigenaar voornaamste gezinswoning) staat doe dat # (naam andere partij) een voorkeurrecht bezit wat betreft de voornaamste gezinswoning. Als # (naam eigenaar voornaamste gezinswoning) beslist om zijn eigendomsrechten aan een derde af te staan, dan moet hij/zij dat eerst aan # (naam andere partij) te koop aanbieden.

TOEPASSELIJK IN HYPOTHESE 2 EN 3:

Indien een derde reeds een bod deed aan de verkopende partij, dan kan de andere partij tegen dezelfde prijs en voorwaarden aankopen.

Mocht de verkopende partij nog geen bod ontvangen, dan leggen beide partijen in onderling overleg een verkoopprijs vast. Indien zij geen akkoord bereiken, dan stellen zij in onderling overleg een deskundige aan. Indien zij het niet eens worden over de aanstelling van een deskundige, zal de voorzitter van de bevoegde rechtbank van eerste aanleg een deskundige aanduiden. De deskundige legt de verkoopprijs bindend vast. Beide partijen dragen de kosten van de deskundige, elk bij helften. De begunstigde van het voorkeurrecht kan echter na de schatting beslissen om van de koop af te zien. In dat geval draagt enkel hij/zij de kosten van de deskundige.

¹¹⁵ J. BYTTEBIER, "Het conventioneel voorkeur- en voorkooprecht: een goede redactie voorkomt veel miserie", *T.Not.* 2011, (573) 573-575.

Indien een partij beslist om zijn/haar eigendomsrecht te vervreemden, dan krijgt de andere partij dertig dagen de tijd om zijn aankoopintentie kenbaar te maken. De termijn vangt aan zodra de verkoopprijs vastgesteld is, of zodra de begiftigde van het voorkeurrecht kennis krijgt van het bod van een derdegeïnteresseerde. Kiest hij/zij ervoor om het voorkeurrecht niet uit te oefenen of maakt hij/zij binnen de dertig dagen geen uitdrukkelijke keuze, dan kan het eigendomsrecht vervreemd worden aan eender welke geïnteresseerde derde. De eigenaar/onverdeeld eigenaar kan evenwel zijn/haar eigendomsrecht niet vervreemden tegen een lagere verkoopprijs of gunstigere voorwaarden zonder de andere partij opnieuw de kans te geven zijn/haar voorkeurrecht uit te oefenen.

Het voorkeurrecht is onoverdraagbaar aan derden.

Enkel indien de voornaamste gezinswoning een onverdeeld onroerend goed is – schrappen indien niet van toepassing

Beide partijen behouden hun voorkeurrecht indien de wettelijke samenwoning eindigt. In dat geval oefent een partij zijn/haar voorkeurrecht uit, volgens de hierboven omschreven procedure. Als beide partijen hun voorkeurrecht willen uitoefenen, dan zal lottrekking door een onschuldige hand dit conflict beëindigen.

5.3 Artikel 2bis – De gehuurde gezinswoning

Schrappen indien niet van toepassing

HYPOTHESE 1: een partij huurt reeds de gezinswoning

(naam partij die oorspronkelijke huurder is) verklaart de volgende gezinswoning te huren:

(gegevens huurovereenkomst: type onroerend goed, adres van het onroerend goed, aanvang huur, duurtijd huur)

Artikel 51, §1 Vlaams Woninghuurdecreet bepaalt dat de andere wettelijk samenwonende partner, # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is), automatisch medehuurder is. De huurder brengt de verhuurder hiervan op de hoogte.

De partijen bevestigen dat # (naam partij die oorspronkelijke huurder is) de huur alleen zal verderzetten als de wettelijke samenwoning eindigt.

SUBHYPOTHESE 1: een partij draagt de huurprijs integraal

(naam partij die oorspronkelijke huurder is) bevestigt dat # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is) geen huurgelden aan hem/haar verschuldigd is, en hij/zij aldus de volledige huurprijs alleen zal dragen.

In de verhouding tot de verhuurder kan # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is) als medehuurder wel hoofdelijk aangesproken worden tot betaling van de integrale huurprijs. Wanneer # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is) daadwerkelijk de huurgelden betaalt, verbindt # (naam partij die oorspronkelijke huurder is) zich ertoe om deze huurgelden integraal terug te betalen en dit ten laatste 30 kalenderdagen nadat # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is) de betaling verrichtte.

(naam partij die oorspronkelijke huurder is) bevestigt dat hij/zij bij beëindiging van de wettelijke samenwoning, ongeacht de oorzaak, geen bijdrage in de huur met terugwerkende kracht zal vorderen van # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is).

SUBHYPOTHESE 2: beide partijen betalen elk een aandeel in de huurprijs

(naam partij die oorspronkelijke huurder is) en # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is) bevestigen dat zij elk een aandeel in de huurprijs zullen dragen. De omvang van hun aandeel bedraagt respectievelijk # (breukdeel aandeel oorspronkelijke huurder) en # (breukdeel aandeel van de niet-oorspronkelijke huurder).

(naam partij die oorspronkelijk huurder is) verbindt zich ertoe om de integrale huurprijs ten laatste op de vervaldag aan de verhuurder te betalen.

(naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is) verbindt zich ertoe om zijn/haar aandeel in de huurprijs tijdig en in ieder geval voor de vervaldag aan # (naam partij die oorspronkelijk huurder is) te bezorgen, dan wel op de gezamenlijke rekening te plaatsen.

In de verhouding tot de verhuurder kan # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is) als medehuurder wel hoofdelijk aangesproken worden tot betaling van de integrale huurprijs. Wanneer # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is) daadwerkelijk meer dan zijn/haar aandeel betaalt, verbindt # (naam partij die oorspronkelijke huurder is) zich ertoe om het te veel betaalde bedrag integraal

terug te betalen en dit ten laatste 30 kalenderdagen nadat # (naam partij die niet de oorspronkelijke huurder is) de betaling verrichtte.

HYPOTHESE 2: beide partijen huren de gezinswoning

Beide partijen verklaren de volgende gezinswoning te huren:

(gegevens huurovereenkomst: type onroerend goed, adres van het onroerend goed, aanvang huur, duurtijd huur)

Beide partijen erkennen dat de voornaamste gezinswoning een grote impact heeft op de levensomstandigheden van het gezin. Om deze levensomstandigheden te beschermen, verbinden zij zich elk om geen juridische daden te verrichten die het gezin het genot van de gehuurde gezinswoning zou ontnemen, zonder schriftelijke toestemming van de andere partij.

5.4 Artikel 3 – Passiva

Elke partij verbindt zich ertoe om zijn persoonlijke schulden en bijhorende intresten te betalen, inclusief de schulden die hij in de toekomst nog zal aangaan. Elke partij erkent dat hij in principe de andere partij niet kan aanspreken om de schuld in zijn plaats te betalen, maar de schuld alleen moet dragen.

De partijen bevestigen dat hierop twee uitzonderingen gelden. Ten eerste kunnen de partijen de schuld uitdrukkelijk gezamenlijk en hoofdelijk aangaan. Ten tweede voorziet de wet in artikel 1477, §4 oud Burgerlijk Wetboek dat de partijen hoofdelijk schuldenaar zijn van huishoud- en opvoedingsschulden, tenzij de schuld buitensporig is (in dat laatste geval is enkel de partij die de schuld aanging, de schuldenaar). Huishoud- en opvoedingsschulden zijn lasten van het samenleven, waardoor elke partner in deze schulden bijdraagt in verhouding tot zijn mogelijkheden.

109. **TOELICHTING AUTEUR** – Dit artikel verduidelijkt voornamelijk de wettelijke regeling uit artikel 1478, eerste lid oud Burgerlijk Wetboek dat een scheiding van goederen en dus ook een scheiding van schulden voorziet. Bovendien legt de modelakte de link met twee uitzonderingen op het principe van scheiding van schulden, en koppelt terug naar de lasten van het samenleven. Zo krijgen de cliënten in één artikel een overzicht, en moeten zij niet zelf de linken met hoofdelijke schulden en lasten van het samenleven zoeken.

5.5 Artikel 4 – Bewijsregels

Elke partij kan het bewijs op de volgende manier aantonen.

5.5.1 Bewijsrecht

Schrappen wat niet past

HYPOTHESE 1: soepele bewijsregels tussen partijen (naar analogie met de bewijsregels tussen echtgenoten)

Elke partij kan zijn eigendomsrechten bewijzen via de bewijsregels uit artikel 1399, derde lid oud Burgerlijk Wetboek. Zij kunnen bijgevolg hun eigendom aantonen met alle bewijsmiddelen, inclusief getuigenissen en feitelijke vermoedens.

Elke partij erkent dat de ondergetekende notaris hen voldoende informatie over deze bewijsregels gaf. Deze informatie legde in het bijzonder de nadruk op artikel 8.9, §1 Burgerlijk Wetboek, dat de plicht bevat om rechtshandelingen vanaf 3.500 euro schriftelijk te bewijzen (namelijk via een ondertekend geschrift).

Bovendien begrijpt elke partij dat het nuttig is om bewijsdocumenten zoals facturen bij te houden, om zo de latere bewijsvoering te vereenvoudigen en het vermoeden van schenking uit artikel 1478, derde lid oud BW te vermijden.

HYPOTHESE 2: strikte bewijsregels tussen partijen

De partijen verklaren dat zij afwijken van de gemeenrechtelijke bewijsregels uit het Burgerlijk Wetboek. Daarentegen werken zij conventioneel, in onderling akkoord, de volgende bewijsregels uit.

Elke partij kan zijn exclusieve eigendomsrecht van de goederen die hij tijdens de wettelijke samenwoning verwierf, via twee manieren aantonen. Ofwel bezit hij een factuur die enkel op zijn naam staat, ofwel bezit hij een betalingsbewijs dat de herkomst van de gelden aantoont. Indien de factuur en het betalingsbewijs elk een andere partij aanduiden, dan heeft de factuur voorrang.

Elke partij erkent dat de ondergetekende notaris hen voldoende informatie over deze bewijsregels gaf. Deze informatie legde in het bijzonder de nadruk op artikel 8.9, §1 Burgerlijk Wetboek, dat de plicht bevat om rechtshandelingen vanaf 3.500 euro schriftelijk te bewijzen (namelijk via een ondertekend geschrift).

Bovendien begrijpt elke partij dat het nuttig is om bewijsdocumenten bij te houden, om zo de latere bewijsvoering te vereenvoudigen en het vermoeden van schenking uit artikel 1478, derde lid oud BW te vermijden.

5.5.2 Inventaris

Schrappen wat niet past

HYPOTHESE 1: inventaris

Bovendien wenst elke partij uitdrukkelijk een inventaris aan deze notariële samenlevingsovereenkomst toe te voegen. Deze inventarissen beschrijven welke partij het exclusieve eigendomsrecht heeft over de opgesomde roerende goederen. Beide partijen erkennen de inhoud van deze inventarissen als de waarheid en zij erkennen wederzijds elkaars vastgestelde eigendomsrechten. De partijen benadrukken dat de inhoud van de inventaris niet definitief is; de partijen kunnen ook het exclusieve eigendomsrecht bezitten over goederen die niet in de lijst opgesomd staan.

De partijen overhandigen de twee inventarissen aan ondergetekende notaris. Vervolgens ondertekenen de partijen en ondergetekende notaris deze inventarissen "ne varietur", waardoor niemand de inventarissen zonder het akkoord van de andere partij achteraf nog kan wijzigen. De twee inventarissen blijven gehecht aan deze notariële samenlevingsovereenkomst, zodat zij samen geregistreerd worden.

De partijen verbinden zich ertoe om de inventaris te aan te vullen of te wijzigen wanneer nodig.

De partijen bevestigen dat ondergetekende notaris hen erop wees dat de bewijskracht van de inventaris tegenover derden betwistbaar is. De partijen begrijpen dat de inhoud van de inventaris in de eerste plaats als bewijsmiddel tussen de partijen onderling dient.

HYPOTHESE 2: geen inventaris

De partijen wensen uitdrukkelijk geen inventaris neer te leggen.

5.5.3 Eigendomsvermoedens

Om de bewijsvoering te vereenvoudigen, gaan de partijen akkoord met enkele eigendomsvermoedens. Artikel 1 van deze samenlevingsovereenkomst bevat de eigendomsvermoedens en vermeldt eveneens als de partijen tegenbewijs kunnen aanleveren.

110. **TOELICHTING AUTEUR** – Hoewel de omvang van het eigen vermogen van de partners valt of staat met het kunnen bewijzen van hun eigendom, voorziet de wetgever geen specifieke bewijsregels voor wettelijk samenwonenden. Om die reden schenkt deze modelakte aandacht aan de bewijsvoering tussen de partijen. De partijen kunnen kiezen tussen soepele bewijsregels of een strengere regeling. Wat betreft de strengere regeling, kunnen de partijen bepalen welk document voorrang heeft bij tegenstrijdige informatie: de factuur of een betalingsbewijs waaruit de oorsprong van de gelden blijkt. Zo verhindert deze modelakte latere discussies.

111. Aangezien er geen eenduidig antwoord is op de vraag of de inhoud van de samenlevingsovereenkomst tegenwerpelijk is aan derden, bevat deze modelakte geen expliciete regeling over de bewijsvoering jegens derden.¹¹⁶ Hierdoor vallen de partijen terug op het gemeen recht. Sinds 1 november 2020 trad Boek 8 “Bewijs” uit het nieuwe Burgerlijk Wetboek in werking.

112. De partijen kunnen de bewijsvoering nog verder vereenvoudigen door een inventaris toe te voegen en/of eigendomsvermoedens te voorzien. De modelakte biedt de mogelijkheid om al dan niet een inventaris op te nemen. De eigendomsvermoedens zijn reeds uitgewerkt in artikel 1 van deze modelakte, maar zoals steeds is maatwerk vereist. De notaris mag geenszins de eigendomsvermoedens *copy-paste* toepassen, maar dient steeds te luisteren naar de wensen van de cliënten. Bovendien wijst de notaris de partijen er uitdrukkelijk op dat de tegenstelbaarheid van de inventaris en de eigendomsvermoedens aan derde betwistbaar is.

¹¹⁶ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenwoning*, Brussel, Larcier, 2017, 131.

5.6 Artikel 5 – Elke partij draagt bij in de lasten van het samenleven

Beide partijen dragen bij in de lasten van het samenleven, en dat in verhouding tot hun mogelijkheden (artikel 1477, §3 oud Burgerlijk Wetboek).

5.6.1 Omschrijving van de lasten van het samenleven

De partijen omschrijven de lasten van het samenleven als een verzamelnaam voor alle kosten en lasten die uit hun huishouding voortvloeien, met inbegrip van alle inwonende gezinsleden (inclusief gemeenschappelijke en niet-gemeenschappelijke kinderen). De partijen sommen de volgende kosten en lasten ter illustratie op, maar willen de lasten van het samenleven hier niet toe beperken:

- Voeding en dranken;
- Kledij;
- De gezinswoning: huurgelden van de gehuurde gezinswoning, hypothecaire aflossingen van de gekochte gezinswoning (inclusief de verbeterings-, herstellings- en onderhoudskosten van de gezinswoning, ook al is slechts één van de partijen de eigenaar van de gezinswoning), verzekeringspremies en belastingen;
- Nutsvoorzieningen: gas, water, elektriciteit en internet;
- Brandstof, herstellings- en onderhoudskosten van voertuigen die in functie van het samenleven gebruikt worden;
- Medische kosten (inclusief de hospitalisatieverzekeringspremies en de resterende hospitalisatiekost na tussenkomst van de hospitalisatieverzekeraar of mutualiteit);
- Gezinsreizen.

De partijen vermelden expliciet dat de volgende kosten en lasten geen deel uitmaken van de lasten van het samenleven, waardoor elke partij afzonderlijk zijn kosten draagt:

- Persoonlijke hobby's;
- Persoonlijke reizen;
- Het levensonderhoud van niet-inwonende, niet-gemeenschappelijke kinderen (beide voorwaarden moeten vervuld zijn: het levensonderhoud van niet-gemeenschappelijke maar wel inwonende kinderen is een kost van het samenleven);

- Brandstof, herstellings- en onderhoudskosten van voertuigen waarvan slechts één partij de eigenaar is en die bovendien niet in functie van het samenleven gebruikt wordt (beide voorwaarden moeten vervuld zijn).

113. **TOELICHTING AUTEUR** – De bijdrageplicht in de lasten van het samenleven is onderdeel van het primaire samenwoningstelsel. Gelet op het dwingendrechtelijk karakter van het primair samenwoningstelsel, genieten de partners geen volledige partijautonomie. Zo kunnen de partners hun bijdrageplicht niet beperken, noch ontnemen of een andere maatstaf dan “naar evenredigheid van zijn mogelijkheden” bedingen.¹¹⁷

114. Hoewel sommige auteurs menen dat de lasten beter niet omschreven worden, is het wel mogelijk om de abstracte norm te concretiseren. Aangezien deze modelakte de maximale toegankelijkheid voor de leek beoogt, bevat ze een niet-limitatieve opsomming die het begrip “lasten van het samenleven” tastbaar maakt. Hierdoor nemen interpretatieproblemen af, en stijgt de rechtszekerheid.¹¹⁸

115. Deze concretisering is evenwel zeer persoonlijk. De notaris dient rekening te houden met de wensen en noden van de cliënten. De modelclausule schaaft ‘medische kosten’ bijvoorbeeld onder de lasten van het samenleven (uit solidariteitsoverwegingen), maar ernstig zieke personen zouden deze kosten misschien liever zelf dragen. De notaris kan zich dus niet beperken tot het louter *copy-pasten* van deze modelclausule (noch van de andere clausules uit deze modelovereenkomst: maatwerk staat voorop).

¹¹⁷ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 491.

¹¹⁸ P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, “art. 1478 BW” in X., *Overzicht Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, 392 en J. VERSTRAËTE, “Beschermingstechnieken tussen ongehuwd samenwonenden” in X., *Familie op maat*, Antwerpen, Kluwer, 2005, 53.

5.6.2 Het leveren van de bijdrageplicht

5.6.2.1 In geld of in natura

Na overleg met de partijen schrappen wat niet past:

HYPOTHESE 1: beide partijen werken

Elke partij levert zijn bijdrageplicht in verhouding tot zijn financiële vermogen. Indien één van de partijen niet meer werkt, levert deze partij zijn bijdrage in natura door zich in te zetten voor de huishoudelijke taken en de opvoeding van alle inwonende kinderen.

HYPOTHESE 2: een partij werkt, de andere partij werkt niet

(de partij die niet werkt) levert zijn bijdrage in natura door zich in te zetten voor de huishoudelijke taken en de opvoeding van alle inwonende kinderen.

(de partij die werkt) levert zijn bijdrageplicht door alle financiële lasten van het samenleven op zich te nemen.

Indien op een later ogenblik beide partijen zouden werken, dan volstaat het dat zij elk hun bijdrageplicht in geld en in verhouding tot hun financiële vermogen leveren.

HYPOTHESE 3: een partij werkt deeltijds, de andere partij werkt voltijds

(de partij die deeltijds werkt) levert zijn bijdrage deels in geld, deels in natura. De geldelijke bijdrage is in verhouding tot het financiële vermogen van # (de partij die deeltijds werkt). De bijdrage in natura omvat de inzet in de huishoudelijke taken en de opvoeding van alle inwonende kinderen.

(de partij die voltijds werkt) levert zijn bijdrageplicht door alle resterende financiële lasten van het samenleven op zich te nemen.

Indien op een later ogenblik beide partijen voltijds zouden werken, dan volstaat het dat zij elk hun bijdrageplicht in geld en in verhouding tot hun financiële vermogen leveren.

116. **TOELICHTING AUTEUR** - De modelakte concretiseert ook de wijze waarop de partijen hun bijdrageplicht voldoen. De wet spreekt over een bijdrage “naar evenredigheid van hun mogelijkheden”

(artikel 1477, §3 oud Burgerlijk Wetboek). Om dit criterium bevattelijker te maken, voorziet de modelakte in drie basishypothesen.

5.6.2.2 Gezamenlijke bankrekening

Schrap indien een gezamenlijke bankrekening niet gewenst is

De partijen bezitten een gezamenlijke bankrekening om de kosten en lasten van het samenleven efficiënt te kunnen betalen. Deze gezamenlijke bankrekening bevindt zich bij # (financiële instelling), met IBAN nummer # (rekeningnummer). Beide partijen zijn onverdeeld eigenaar van de gelden op de gezamenlijke bankrekening. Elke partij kan betalingen verrichten om zo in de lasten van het samenleven te voldoen.

HYPOTHESE 1: Beide partijen verbinden zich ertoe om maandelijks via een doorlopende betalingsopdracht gelden van hun persoonlijke bankrekening naar de gezamenlijke bankrekening over te maken. Beide partijen verbinden zich ertoe om de gelden op de gezamenlijke bankrekening enkel aan kosten en lasten van het samenleven te besteden.

SUBHYPOTHESE A: # (naam partij A) verbindt zich ertoe om # EUR (bedrag) op de gezamenlijke bankrekening te plaatsen. # (naam partij B) verbindt zich ertoe om # EUR (bedrag) op de gezamenlijke bankrekening te plaatsen. Beide overschrijvingen vinden telkens ten laatste plaats op de tiende werkdag van elke maand.

SUBHYPOTHESE B: # (naam partij A) verbindt zich ertoe om # (breukdeel) van zijn inkomsten op de gezamenlijke bankrekening te plaatsen. # (naam partij B) verbindt zich ertoe om # (breukdeel) van haar inkomsten op de gezamenlijke bankrekening te plaatsen. Beide overschrijvingen vinden telkens ten laatste plaats op de tiende werkdag van elke maand.

HYPOTHESE 2: Beide partijen verbinden zich ertoe om hun inkomsten uit arbeid rechtstreeks op de gezamenlijke bankrekening te laten toekomen. Beide partijen verbinden zich ertoe om de gelden op de gezamenlijke bankrekening bij voorrang te besteden aan kosten en lasten van het samenleven.

De partijen verklaren dat hun bijdrageplicht in verhouding tot ieders huidige vermogen berekend is.

De partijen erkennen dat de omvang van ieders bijdrageplicht in de toekomst kan wijzigen, doordat hun financiële mogelijkheden of de bijdrage in natura ernstig toe- of afneemt. De omvang van de bijdrageplicht wijzigt in ieder geval wanneer het netto-inkomen van een partij met minstens tien procent stijgt of daalt in vergelijking met het huidige inkomen op dag van de ondertekening van deze samenlevingsovereenkomst.

De partijen leveren hun bijdrageplicht van dag tot dag. Zij verklaren dat er tussen hen geen verrekening van hun bijdragen in de lasten van het samenleven plaatsvindt.

117. **TOELICHTING AUTEUR** – Bovendien bevat de modelclausule enkele mogelijkheden om de betaling van de lasten van het samenleven vlot en efficiënt te laten verlopen. Dit via een gezamenlijke bankrekening.¹¹⁹

118. De wettelijke samenwoning houdt standaard een zuivere scheiding van goederen in (artikel 1478, eerste lid oud BW). De partijen komen evenwel overeen dat, in afwijking van artikel 1478 oud BW, de gelden op de gezamenlijke bankrekening tot de onverdeeldheid behoren. De notaris wijst de partijen op het wettelijk vermoeden van schenking van de onverdeeldheid uit artikel 1478, derde lid oud BW.

119. Als de partijen ervoor kiezen om een deel van hun beroepsinkomen op een gezamenlijke bankrekening te plaatsen, voorziet deze modelakte dat die gelden enkel aangewend worden om de lasten van het samenleven te betalen. Een soortgelijke bepaling zou echter onbillijk zijn wanneer de partijen hun volledige beroepsinkomen integraal op de gezamenlijke bankrekening laten uitbetalen. Om die reden voorziet de modelakte dat de partners in dat geval hun inkomen slechts *bij voorrang* aan de lasten van het samenleven besteden (en niet *enkel*). De wetgever voorziet in het kader van de wettelijke samenwoning geen volgorde van de bestedingsplicht, in tegenstelling tot bij gehuwden.¹²⁰ Deze regeling is dus volledig conventioneel.

120. Gelet op het feit dat omstandigheden evolueren, voorziet de clausule ook in de wijzigbaarheid van de bijdrageplicht.¹²¹

¹¹⁹ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 129.

¹²⁰ Art. 217, eerste lid oud BW

¹²¹ L. DE SCHRIJVER, "Wettelijke samenlevingsovereenkomsten: ze verdienen uw aandacht, notaris!" in *Rechtskroniek voor het Notariaat deel 37*, Herentals, KnopsPublishing, 2020, 91-82.

5.6.3 Bestuursbevoegdheid

Wat betreft de dagelijkse lasten van het samenleven, geven de partijen elkaar de wederzijdse volmacht om alle handelingen alleen te stellen. Elke partij kan zijn bevoegdheid bewijzen via een uittreksel van deze samenlevingsovereenkomst. Elke partij kan zijn gegeven volmacht op elk ogenblik herroepen. Door de volmacht te herroepen, kan de andere partij niet meer alleen optreden. De partij richt de herroeping per aangetekende brief aan de notaris én aan de andere partij. De notaris maakt melding van de herroeping in de rand van de minuut van deze akte.

Daarentegen zijn buitengewone uitgaven géén dagelijkse lasten van het samenleven. Hierdoor kunnen de partijen niet afzonderlijk handelingen stellen, maar is de toestemming van beide partijen vereist.

5.7 Artikel 6 - Wederzijdse hulpplicht en de mogelijkheid om een onderhoudsuitkering te vorderen

Schrap de optie die niet past

HYPOTHESE 1: wederzijdse hulpplicht met financiële gevolgen na einde wettelijke samenwoning

Beide partijen verbinden zich ertoe om elkaar te helpen waar nodig. Via deze conventionele hulpplicht bevestigen de partijen dat wanneer een van hen gedurende de wettelijke samenwoning een meer gegoede levensstandaard dan de andere geniet, hij/zij deze levensstandaard zal delen met de minder gegoede partner.

De partijen erkennen dat deze wederzijdse hulpplicht ook na de beëindiging van de wettelijke samenwoning nog financiële gevolgen teweeg kan brengen. Wanneer de wettelijke samenwoning beëindigd wordt, is de meest gegoede partij een onderhoudsuitkering verschuldigd aan de andere partij op voorwaarde dat die laatste zijn/haar behoefte kan aantonen. De partijen bevestigen dat zij enkel aanspraak maken op een onderhoudsuitkering indien de behoefte rechtstreeks veroorzaakt werd door het beëindigen van de wettelijke samenwoning. Indien andere omstandigheden de behoefte veroorzaken, kan de behoeftige partij geen onderhoudsuitkering vorderen.

OFWEL Deze onderhoudsuitkering bedraagt maandelijks het vaste bedrag van # euro (de partijen kiezen in onderling overleg een vast bedrag, evenwel zonder dermate hoog te zijn dat de onderhoudsuitkering *de facto* een strafbeding wordt). De partijen verklaren dat het bedrag niet geïndexeerd wordt.

OFWEL Deze onderhoudsuitkering dekt louter de financiële noden van de behoeftige partij zodat hij/zij in zijn/haar levensonderhoud kan voorzien. Het bedrag van de onderhoudsuitkering is evenwel begrensd, ook als de financiële noden van de behoeftige partij dit bedrag zouden overstijgen. De onderhoudsuitkering bedraagt maximaal de helft van het verschil tussen de maandelijkse netto-inkomsten van beide partijen.

OFWEL De partijen zullen bij beëindiging van de wettelijke samenwoning in onderlinge overeenstemming de omvang van de onderhoudsuitkering vastleggen.

Beide partijen erkennen dat zij de onderhoudsuitkering niet onbeperkt in de tijd kunnen vorderen. Elk volledig jaar dat de partijen wettelijk samenwonen staat gelijk aan één maand waarin een partij de onderhoudsuitkering kan vorderen op voorwaarde dat hij/zij daadwerkelijk zijn/haar behoefte voor die maand kan aantonen. De partijen berekenen de duurtijd van hun wettelijke samenwoning vanaf de dag waarop de ambtenaar van de burgerlijke stand melding maakte van de verklaring van wettelijke samenwoning in het bevolkingsregister. Bovendien bevestigen de partijen dat de onderhoudsuitkering maximaal 12 maanden gevorderd kan worden, ook als de wettelijke samenwoning langer dan 12 jaar duurde.

HYPOTHESE 2: WEDERZIJDSE HULPPLICHT ZONDER FINANCIËLE GEVOLGEN NA EINDE WETTELIJKE SAMENWONING

Beide partijen verbinden zich ertoe om elkaar te helpen waar nodig. Via deze conventionele hulpplicht bevestigen de partijen dat wanneer een van hen gedurende de wettelijke samenwoning een meer gegoede levensstandaard dan de andere geniet, hij/zij deze levensstandaard zal delen met de minder gegoede partner.

De partijen bevestigen evenwel uitdrukkelijk dat deze wederzijdse hulpplicht na de beëindiging van de wettelijke samenwoning geen financiële gevolgen teweeg kan brengen. De partijen erkennen dat ondergetekende notaris hen objectief geïnformeerd en geadviseerd heeft over de sociaalrechtelijke gevolgen van deze clause, met name de gevolgen betreffende arbeidsongevallen, beroeps- en asbestziekten.

HYPOTHESE 3: GEEN WEDERZIJDSE HULPPLICHT NOCH ONDERHOUDSUITKERING

Beide partijen verklaren uitdrukkelijk dat zij gedurende de wettelijke samenwoning geen wederzijdse hulp aan elkaar verschuldigd zijn.

Zij verklaren eveneens uitdrukkelijk dat geen van hen na de beëindiging van de wettelijke samenwoning aanspraak kan maken op een onderhoudsuitkering van de andere partij. De partijen erkennen dat ondergetekende notaris hen objectief geïnformeerd en geadviseerd heeft over de sociaalrechtelijke gevolgen van deze clause, met name de gevolgen betreffende arbeidsongevallen, beroeps- en asbestziekten.

De partijen benadrukken dat deze clause niet verhindert dat zij de schuldvorderingen die ze tegenover de andere zouden hebben, kunnen innen. Deze schuldvorderingen zijn immers geen vordering tot onderhoudsuitkering.

121. **TOELICHTING AUTEUR** - De wetgever voorziet geen hulpplicht voor wettelijk samenwonenden. Evenmin voorziet de wetgever een uitdrukkelijke grondslag om een onderhoudsuitkering te vorderen, ongeacht de duurtijd van de relatie en de mate waarin een partij financieel afhankelijk geworden is. Indien de partijen op dit vlak meer solidariteit jegens elkaar wensen, zullen zij dat in de samenlevingsovereenkomst moeten bedingen.

122. Wat mogelijks een ver-van-mijn-bed-show voor de cliënten is, is hun sociaalrechtelijke positie bij arbeidsongevallen, beroeps- en asbestziekten. Toch is het belangrijk dat de notaris hen hier op wijst. Pech overkomt immers altijd iemand anders, tot het plots u overkomt.¹²²

123. Het aangaan van een samenlevingsovereenkomst en daarenboven het bedingen van een wederzijdse hulpplicht die financiële gevolgen na beëindiging wettelijke samenwoning kan hebben, vormen de twee vereisten om zich te kunnen beroepen op vergoedingen in het kader van arbeidsongevallen, beroeps- en asbestziekten. Dit is problematisch en op zijn minst betreurenswaardig te noemen, gezien het sluiten van een samenlevingsovereenkomst niet wettelijk verplicht is. Sterker nog, zoals eerder aangehaald blijkt uit de notariële praktijk dat wettelijk samenwonenden zelden een samenlevingsovereenkomst

¹²² Federale Ombudsman, Jaarverslag 2017 van de federale Ombudsman, 2018, http://www.federaalombudsman.be/sites/default/files/jaarverslag_2017_-_rapport_annuel_2017.pdf (consultatie 3 mei 2021).

aangaan. Bijgevolg zal het merendeel van de wettelijk samenwonenden niet in contact komen met een notaris die hen kan inlichten over hun sociaalrechtelijke positie bij arbeidsongevallen, beroeps- en asbestziekten.¹²³

124. Zowel de mogelijkheid om hulp en/of een onderhoudsuitkering te kunnen vorderen als de hierboven omschreven sociaalrechtelijke positie, kunnen een grote impact hebben op het vermogen van de cliënten. Om die reden voorziet deze modelakte in drie mogelijkheden. Zo kunnen de partners een weloverwogen keuze maken.

125. Om latere discussies te vermijden, regelt de modelclausule de omvang van de onderhoudsuitkering en de periode waarin deze gevorderd kan worden. Eveneens om latere discussies te vermijden, vermeldt de clausule waarin de partijen geen hulpplicht noch onderhoudsplicht wensen dat zij hun andere schuldvorderingen wel nog kunnen vorderen. Op die manier is het zeker duidelijk voor de partijen dat een onderhoudsuitkering los staat van andere schuldvorderingen. Een voorbeeld van een ‘andere schuldvordering’ is de vordering die de opstalhouder jegens de grondeigenaar bezit bij het beëindigen van het opstalrecht.

5.8 Artikel 7 – Vergoedingsregeling

De partijen verklaren de artikelen die de vergoedingsregeling voor gehuwden omvatten, namelijk de artikelen 1432 tot 1438 oud Burgerlijk Wetboek, van toepassing op hun wettelijke samenwoning. Deze artikelen zullen bijgevolg de vermogensverschuivingen tussen de eigen vermogens van de partijen en de onverdeeldheid regelen.

126. **TOELICHTING AUTEUR** – De wetgever voorziet geen uitgewerkte vergoedingsregeling voor wettelijk samenwonenden. Bijgevolg vallen wettelijk samenwonenden terug op het gemeen verbintenissenrecht (met name op de figuur van de ongerechtvaardigde verrijking) wat rechtsonzekerheid met zich meebrengt. De samenlevingsovereenkomst biedt soelaas.¹²⁴

¹²³ L. DE SCHRIJVER, *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Mechelen, Kluwer, 2021, 140-141.

¹²⁴ P. SENAËVE en L. DE SCHRIJVER, “art. 1478 BW” in X., *Overzicht Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, 362-364.

5.9 Artikel 8 – Lot van het vermogen na beëindiging wettelijke samenwoning

5.9.1 Verdeling van het vermogen

De partijen komen overeen dat bij beëindiging van de wettelijke samenwoning zij op de volgende manier hun vermogen verdelen.

Elke partij heeft het recht om de eigen goederen terug te nemen.

Alle onverdeelde goederen worden over beide partijen verdeeld volgens hun aandeel in de onverdeeldheid. Indien het aandeel van de partijen in de onverdeeldheid onbekend is, dan geldt het vermoeden dat zij elk de onverdeelde helft bezitten. Bijgevolg zal de onverdeeldheid in dat geval bij gelijke helften verdeeld worden. Indien de partijen onderling geen akkoord bereiken omtrent hun aandeel in de onverdeeldheid, bevestigen zij dat zij eerst een notaris naar keuze zullen contacteren om een minnelijke oplossing uit te werken. Zij verklaren dat zij zich pas in laatste instantie tot de bevoegde rechtbank zullen wenden, wanneer elke minnelijke oplossing uitgesloten lijkt.

De partijen bevestigen dat bovenvermelde regeling enkel geldt indien de wettelijke samenwoning eenzijdig of in onderlinge overeenstemming eindigt. Deze regeling geldt niet wanneer de wettelijke samenwoning eindigt door het overlijden van één van de partijen of doordat zij met elkaar huwen. Beide partijen erkennen dat ondergetekende notaris hen gewezen heeft op het wettelijk erfrecht van de langstlevende wettelijk samenwonende partner en de mogelijkheid tot het maken van een testament om dat erfrecht uit te breiden dan wel te beperken of ontnemen.

5.9.2 Aankoop van eigen roerende goederen

Schrappen indien niet gewenst: aankoop van specifiek aangeduide, waardevolle roerende goederen uit het eigen vermogen van de vooroverleden partner

Indien één van de partijen overlijdt, eindigt de wettelijke samenwoning. Als # (naam partij die het recht krijgt om roerende goederen aan te kopen) # (naam partij die het recht verleent) overleeft, dan heeft hij/zij het recht om welbepaalde roerende goederen van de erfgenamen van # (naam partij die het recht verleent)

over te kopen. Het gaat specifiek om de volgende roerende goederen uit het eigen vermogen van # (naam partij die het recht verleent), in de hypothese dat hij/zij als eerste overlijdt. Bovendien kan # (naam partij die het recht krijgt om roerende goederen aan te kopen) enkel dat recht uitoefenen als de goederen zich nog in het eigen vermogen van de eerstoverledene bevinden. Indien de eigenaar de goederen bij leven reeds vervreemdde, vervalt het recht om de goederen aan te kopen.

(opsomming roerende goederen)

Via deze clause wenst # (naam partij die het recht verleent) de langstlevende te beschermen. Bijgevolg kan # (naam partij die het recht verleent) niet langer alleen beslissen om de opgesomde goederen te vervreemden ten bezwarende titel of om niet, zolang zij samenleven. # (naam partij die het recht verkrijgt) verliest het aankooprecht indien de partijen op het tijdstip van het overlijden niet meer samenwonen door een relatiebreuk. Als de partijen op het tijdstip van het overlijden niet meer samenwonen door een andere reden dan een relatiebreuk, dan blijft het aankooprecht wel gelden.

De langstlevende en de erfgenamen van de vooroverleden partij leggen in onderlinge overeenstemming de overnameprijs vast. Indien zij geen akkoord bereiken, dan stellen zij in onderling overleg een deskundige aan. Indien zij het niet eens worden over de aanstelling van een deskundige, zal de voorzitter van de bevoegde rechtbank van eerste aanleg een deskundige aanduiden. De deskundige legt de overnameprijs bindend vast. Zowel de langstlevende als de erfgenamen van de vooroverleden partij dragen de kosten van de deskundige, elk bij helften. Echter, indien de langstlevende na de schatting beslist om de goederen niet te kopen, dan draagt enkel hij/zij de kosten van de deskundige.

Indien de langstlevende beslist om de goederen te kopen, dan meldt hij/zij de aankoopintentie aan de erfgenamen van de vooroverleden partner en aan de notaris die instaat voor de vereffening van de nalatenschap, per e-mail. De langstlevende meldt zijn aankoopintentie ten laatste drie maanden na het overlijden en betaalt de overnameprijs ten laatste zes maanden na het overlijden. Als de deskundige op dat moment de overnameprijs nog niet kon vaststellen, dan betaalt de langstlevende ten laatste één maand na de vaststelling ervan. In afwachting tot de betaling kan de langstlevende kosteloos het goed gebruiken.

127. **TOELICHTING AUTEUR** – Het aankooprecht van eigen roerende goederen uit het vermogen van de eerstoverledene kan een nuttig alternatief zijn voor een beding van aanwas. In tegenstelling tot een beding

van aanwas, groeit hier het beoogde goed niet aan bij het vermogen van de langstlevende, maar betaalt deze er een vergoeding voor. Het aankooprecht van eigen roerende goederen is niet enkel een alternatief voor een beding van aanwas, maar ook een aanvulling erop. In deze modelakte hebben beide artikelen namelijk een ander goed als voorwerp (de onverdeelde financiële rekeningen en de gezinswoning versus een specifiek bepaald roerend goed).

5.10 Artikel 9 – Bemiddelingsbeding

Schrappen indien niet gewenst

Overeenkomstig artikel 1725, §1 Gerechtelijk Wetboek verbinden de partijen zich ertoe om eventuele geschillen in verband met de geldigheid, de totstandkoming, de uitlegging, de uitvoering of de verbreking van deze samenlevingsovereenkomst via bemiddeling minnelijk proberen op te lossen. Wanneer een minnelijke oplossing via bemiddeling onmogelijk blijkt, kunnen de partijen zich tot andere vormen van geschillenbeslechting wenden.

128. **TOELICHTING AUTEUR** – Bemiddeling als Alternative Dispute Resolution (ADR) vertrekt vanuit de gelijke belangen van beide partijen, niet vanuit hetgeen hen verdeelt (namelijk hun tegenstrijdige aanspraken). Bemiddeling vormt een tijd- en kostenbesparend alternatief voor de klassieke gerechtelijke procedure. Bovendien hebben de partijen meer controle over hun geschil, zij werken immers zelf een akkoord uit. Wegens deze verschillende voordelen voorziet de modelakte in de mogelijkheid van een bemiddelingsbeding.¹²⁵

¹²⁵ K. ANDRIES, “Het bemiddelingsbeding nader bekeken” in L. WEYTS en C. CASTELEIN (eds.), *Notariële blikvangers*, Antwerpen, Intersentia, 2007, (91) 91.

5.11 Artikel 10 – Wijzigende overeenkomsten

Beide partijen erkennen dat zij de inhoud van deze voorliggende samenlevingsovereenkomst kunnen wijzigen. Bovendien erkennen beide partijen dat ondergetekende notaris hen gewezen heeft op de verplichting om latere wijzigingen notarieel vast te leggen aangezien een onderhandse samenlevingsovereenkomst voor wettelijk samenwonenden een nietige overeenkomst is die geen uitwerking zal krijgen.

De notaris zal melding maken van de wijzigingen op de minuut van de akte.

5.12 Artikel 11 – Einde samenlevingsovereenkomst

Artikel 1476, §2 oud BW bepaalt hoe de partijen de wettelijke samenwoning kunnen beëindigen. Wanneer de wettelijke samenwoning beëindigd wordt, eindigt ook de samenlevingsovereenkomst tussen wettelijk samenwonenden. De artikelen uit deze samenlevingsovereenkomst die enkel gedurende de wettelijke samenwoning effect hebben, verliezen dan hun uitwerking.

De partijen bevestigen dat de artikelen die specifiek de gevolgen van de beëindiging van de wettelijke samenwoning beogen, wel hun uitwerking behouden.

5.13 Slotbepalingen

129. **TOELICHTING AUTEUR** – De notaris werkt de volgende slotbepalingen uit:

- De identiteitsbevestiging van de partijen. Deze plicht rust op de notaris krachtens artikel 11 OWN.
- De informatie- en raadgevingsplicht van de notaris op grond van artikel 9, §1, tweede en derde lid OWN. Bovendien vermeldt de modelakte bij de onevenwichtige bedingen nogmaals uitdrukkelijk de plicht op grond van artikel 9, §1, tweede lid OWN zodat het voor de partijen zeer duidelijk is welke bedingen de notaris als onevenwichtig bestempelt.
- De vermelding van de integrale of gedeeltelijke voorlezing en toelichting van de akte (artikel 12, vierde tot zevende lid OWN).

- De draagwijdte van de nietigheid. De nietigheid van een artikel zorgt er niet voor dat de gehele samenlevingsovereenkomst nietig is. Dit voor zover het nietige artikel geen ondeelbaar geheel vormt met de gehele samenlevingsovereenkomst. De partijen vervangen de nietige onderdelen van deze samenlevingsovereenkomst door rechtsgeldige bepalingen die aan de geest van deze akte beantwoorden.
- De impact die het huwelijk tussen de partijen (met elkaar, niet met een derde) zal hebben op de samenlevingsovereenkomst. De notaris schenkt in het bijzonder aandacht aan het opstalrecht (indien de ene partij daadwerkelijk een opstalrecht aan de andere partij verleent) en het beding van aanwas.
- Ontslag van ambtshalve inschrijving door de Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie.
- De registratierechten: het algemeen vast recht bedraagt vijftig euro (artikel 11, tweede en derde lid W.Reg.).
- Het recht op geschriften: het recht bedraagt zeven euro en vijftig eurocent (artikel 5 Wetboek diverse rechten en taksen).

5.14 Waarvan akte

130. **TOELICHTING AUTEUR** - Net zoals elke notariële akte sluit ook de samenlevingsovereenkomst tussen samenwonenden af met de woorden “Waarvan akte”. Daarna volgen de plaats en datum van het verlijden van de akte en de ondertekening ervan door de partijen en de notaris (artikel 14 OVN).

6 Besluit

131. *“Les concubins se passent de la loi, la loi se désintéresse d'eux”* – Napoleon Bonaparte

132. De wettelijke samenwoning is een geïnstitutionaliseerde tweerelatie net zoals het huwelijk, in tegenstelling tot de feitelijke samenwoning. In haar twintigjarige bestaan kent ze een immense populariteit. Met jaarlijks gemiddeld 40.000 verklaringen van wettelijke samenwoning valt deze tweerelatie niet meer weg te denken uit de maatschappij.

133. Sociologisch onderzoek toont aan dat tal van redenen de keuze beïnvloeden om te huwen of wettelijk samen te wonen. De meeste redenen zijn symbolisch van aard, juridische elementen zijn de grote afwezigen. Nochtans is de wettelijke samenwoning geen sluitend alternatief voor het huwelijk. De primaire gevolgen van de wettelijke samenwoning zijn veel beknopter en het wettelijk erfdeel is uiterst precair. Bovendien verschillen ook de secundaire gevolgen grondig. Wie in het huwelijksbootje stapt en geen huwelijkscontract wenst, valt terug op het wettelijk stelsel. De echtgenoten genieten in dat geval van een gemeenschap van aanwinsten. Daarentegen is de vermogensrechtelijke kant van de wettelijke samenwoning een zuivere scheiding van goederen. Elke partner bouwt een vermogen op, dat eigen blijft (mits hij zijn eigendom kan bewijzen). Hoewel het vermogen van de partners valt of staat met het kunnen bewijzen van eigendom, voorziet de wetgever geen bijzondere bewijsregels. De partners vallen met andere woorden terug op het gemeen recht. Ook wat betreft vermogensverschuivingen sluit de wetgever de ogen, opnieuw geldt hier het gemeen recht. Waar het huwelijk onder het stelsel van de scheiding van goederen nog de onderhoudsvergoeding kent om ongelijkheden te zalven, blijven wettelijk samenwonenden in de kou staan. De veronderstelling dat de wettelijke samenwoning een “meer moderne en goedkope vorm van het huwelijk” is, klopt dus allerminst.

134. Bovenstaande commentaren in acht genomen, is het bevreedend dat wettelijk samenwonenden jaarlijks amper 300 samenlevingsovereenkomsten sluiten. De samenlevingsovereenkomst kan nochtans bovengenoemde lacunes opvangen. Het is een kaderovereenkomst waarbinnen de wettelijk samenwonenden hun vermogenssituatie kunnen regelen en ook de organisatie van hun gezinsleven kunnen verduidelijken. Zo kunnen zij anticiperen op discussies, een evenwicht tussen autonomie en solidariteit inbouwen en bovenal meer rechtszekerheid creëren. De samenlevingsovereenkomst wordt zo een conflictvermijdend en remediërend instrument.

135. Het aantal mogelijke clausules in een samenlevingsovereenkomst zijn legio (uiteraard binnen de grenzen van artikel 1478, vierde lid oud BW). De eigendomsartikelen willen vooral duidelijkheid scheppen. Een artikel dat de bewijsvoering regelt, helpt de partijen om het eigen of onverdeelde karakter van de goederen te bewijzen. Ook een vergoedingsregeling neemt rechtsonzekerheid omtrent gedane investeringen weg. Verder is de bijdrageplicht in de lasten van het samenleven een dwingendrechtelijke plicht. De wetgever formuleert de plicht evenwel vrij abstract, waardoor een specifiek artikel in de samenlevingsovereenkomst deze plicht concretiseert. De partijen kunnen ervoor opteren om een gezamenlijke bankrekening aan te gaan, zodat ze hun bijdrageplicht vlot en efficiënt kunnen vervullen. Het artikel omtrent het lot van het vermogen na de beëindiging van de wettelijke samenwoning verduidelijkt onder andere de verdeling van de onverdeelde goederen, met name of deze 50-50 dan wel in een andere verhouding verdeeld worden. Zo'n verduidelijking is wenselijk indien de partijen niet elk voor een gelijke onverdeelde helft eigenaar zijn van een bepaald onverdeeld goed, maar bijvoorbeeld 30-70. Als de modelakte niet enkel hypothesen maakt over het overlijden van een partij maar ook over een relatiebreuk, dan spoort dat de partijen aan om daarover na te denken. De notaris kan bovendien dergelijke relatiebreuk-hypothesen kaderen, waardoor de partijen de regeling niet als een motie van wantrouwen ervaren maar als een jammere doch reële situatie die ook hen kan overkomen.

136. De modelakte werkt bovendien verschillende hypothesen uit die elk een verschillende mate van autonomie of solidariteit bevatten. De partijen die meer solidariteit wensen, kunnen een beding van aanwas aangaan met als voorwerp de onverdeelde gezinswoning of de gelden op de gezamenlijke bankrekening. Het beding van aanwas biedt een bijkomende bescherming aan de langstlevende in vergelijking met het wettelijke erfrecht. Ook het voorkeurrecht op de voornaamste gezinswoning biedt extra solidariteit. De belangrijkste solidariteit bevindt zich in de mogelijkheid van een wederzijdse hulpplicht die ook financiële gevolgen na een relatiebreuk teweeg kan brengen. Hoewel de partijen mogelijks in eerste instantie weigerachtig zullen staan tegenover dergelijke clausule, is het wel een voorwaarde om van een betere socialezekerheidsrechtelijke positie te genieten. Zonder deze clausule ontvangen wettelijk samenwonenden immers geen vergoeding bij arbeidsongevallen, beroeps- en asbestziekten. Daarenboven voorziet de modelakte de mogelijkheid om een bemiddelingsbeding op te nemen. Hoewel deze clausule *an sich* niet meer autonomie dan wel solidariteit oplevert, engageert dit beding de partijen om hun conflicten via bemiddeling op te lossen. Bemiddeling biedt tal van voordelen. De belangrijkste voor de partijen is wellicht het feit dat bemiddeling vertrekt vanuit de gemeenschappelijke belangen, in tegenstelling tot de

klassieke juridische weg die vanuit de verschillende aanspraken vertrekt.

137. De notaris dient uiteraard steeds te polsen naar de wensen en noden van de partijen. De modelakte is geen *one size fits all* maar vereist maatwerk. Het eenvoudige taalgebruik uit de modelakte is een stijlbreuk met het verleden. Die beslissing kadert in een toegankelijk en begrijpelijk recht voor iedereen. Zo is de samenlevingsovereenkomst niet alleen juridisch maatwerk, maar ook werkelijk op maat van de cliënten.

138. Tot slot wil deze masterproef nog de rol van de notaris en de overheid belichten. De verschillende mate van bescherming tussen gehuwden en wettelijk samenwonenden wordt verantwoord op basis van het keuzeargument. Om een weloverwogen keuze te kunnen maken, dienen de partijen evenwel goed geïnformeerd te zijn. Bovendien biedt de wetgever de mogelijkheid om de wettelijke samenwoning naar goeddunken in een samenlevingsovereenkomst te regelen, maar ook dat vertrekt vanuit de idee dat de partijen hun huidige juridische positie begrijpen en lacunes in de wetgeving opmerken. Hier knelt het schoentje want juridische kennis is niet vanzelfsprekend. De partijen overhandigen de verklaring van wettelijke samenwoning aan de ambtenaar van de burgerlijke stand, die doorgaans geen jurist is. De partijen zien met andere woorden geen expert familie- en familiaal vermogensrecht vooraleer zij een keuze maken die hun vermogen zal beïnvloeden. Als de partijen toch naar een notaris stappen, zal slechts 17% van de notarissen de voordelen van een samenlevingsovereenkomst actief benoemen. Wellicht kan het anders. De overheid zou een elementaire basiskennis recht in de eindtermen van het zesde middelbaar kunnen opnemen. Quasi iedereen komt ten slotte vroeg of laat wel met een tweerelatie in aanmerking, zodat dit geen verloren lesuren zijn.¹²⁶ De overheid kan bovendien gericht campagne voeren en daar telkens een andere doelgroep bij betrekken. Zo kan ze zich enerzijds richten op de ambtenaren van de burgerlijke stand en anderzijds op de burgers. Via bijvoorbeeld een tv-campagne van algemeen nut, overzichtelijke brochures, *infographics* op sociale media en een duidelijke website die hapklare informatie bevat over de verschillende tweerelaties, bereikt de overheid de burger over de verschillende generaties heen. Daarnaast verdient het aanbeveling dat ook notarissen zich verdiepen in de meerwaarde die een samenlevingsovereenkomst biedt. Op die manier kunnen zij in groten getale de voordelen ervan aan hun cliënten benoemen, in tegenstelling tot de weinigen die dat vandaag reeds doen.¹²⁷

¹²⁶ Denk aan het idee van de heer A. VERBEKE om een Burgerlijk Wetboek op kinderformaat te ontwikkelen. A.-L. VERBEKE, "Burgerlijk Wetboek for kids", *TPR* 2003, (405) 405-408.

¹²⁷ Op heden benoemt slechts 17% de voordelen en een derde raadt de samenlevingsovereenkomst zelfs ronduit af. L. DE SCHRIJVER, "Wettelijke samenlevingsovereenkomsten: ze verdienen uw aandacht, notaris!" in *Rechtskroniek voor het Notariaat deel 37*, Herentals, KnopsPublishing, 2020, (55) 63.

7 Bibliografie

7.1 Wetgeving

Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804, *BS* 3 september 1807.

Burgerlijk Wetboek van 13 april 2019, *BS* 14 mei 2019.

Wet van 23 november 1998 tot invoering van de wettelijke samenwoning, *BS* 12 januari 1999. Deze wet trad in werking op 1 januari 2000.

Verslag namens de commissie voor de Justitie, Parl.St. Kamer 1995-96, nr. 49K0170/008.

Verslag namens de commissie voor de Justitie, *Parl.St.* Senaat 1997-98, nr. 1-916/5.

Vr. en Antw. Kamer 2014-15, 2 maart 2015, 152-153 (*Vr.* nr. 168 S. BECQ).

Vr. en Antw. Vl.Parl., *Vr.nr.*1179, 15 februari 2017 (T. ROMBOUTS, antw. B. WEYTS).

Wet 16 maart 1803 van 25 ventôse jaar XI op het notarisambt, *BS* 16 maart 1803.

Wet van 2 maart 1927 houdende wetboek diverse rechten en taksen, *BS* 2 maart 1927.

Wet van 30 november 1939 houdende wetboek der registratie-, hypotheek- en griffierechten (Vlaams Gewest), *BS* 1 december 1939.

Wet van 13 februari 2003 tot openstelling van het huwelijk voor personen van hetzelfde geslacht en tot wijziging van een aantal bepalingen van het Burgerlijk Wetboek, *BS* 28 februari 2003.

Wet 14 januari 2013 houdende diverse bepalingen inzake werklastvermindering binnen justitie, *BS* 1 maart 2013.

7.2 Rechtspraak

Antwerpen 31 januari 2017.

Antwerpen 29 april 2019.

Gent 23 mei 2019, noot B. VERLOOY.

Gent 7 november 2019, *T.Not.* 2020, 512, noot C. BLOMME.

GwH 22 mei 2014, nr. 83/2014.

Rb. Oost-Vlaanderen (afd. Gent), 28 april 2015, *TGR* 2015, 251-257.

7.3 Rechtsleer

ANDRIES, K., “Het bemiddelingsbeding nader bekeken” in WEYTS, L. en CASTELEIN, C. (eds.), *Notariële blikvangers*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 91-112.

BAEL, J., “Erfrecht van de wettelijk samenwonenden” in X., *Rechtskroniek voor het notariaat - Deel 11*, Brugge, die Keure, 2007, 1-31.

BAEL, J., “Het nieuwe erfrecht getoetst aan de noden van de huidige maatschappij: enkele kritische bedenkingen en bespreking van een aantal vernieuwingen” in CLAEYS, I. (ed.), *Recente wetgevende hervormingen: nieuw en beter? XLVe Postuniversitaire Cyclus Willy Delva*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 263-269.

BARBAIX, R. en VERBEKE, A.-L., *Beginselen relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2012, 294 p.

BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2018, 422 p.

BOONE, R., "Advocaten die helder schrijven, hebben een competitief voordeel", *Juristenkrant* 2015, afl. 302, 8.

BOONE, R., "Juristen vertonen een eigenaardige cocktail van conservatisme en veranderingsdrang", *Juristenkrant* 2017, afl. 352, 8-9.

BROUWERS, S., "De onderhoudsverplichtingen tussen samenwonenden - Varia inzake alimentatie", *TPR* 2012, 2047-2057.

BYTTEBIER, J., "Het conventioneel voorkeur- en voorkooprecht: een goede redactie voorkomt veel miserie", *T.Not.* 2011, 573-575.

CASMAN, H., "Samenwoningsovereenkomsten en overeenkomsten tussen samenwoners" in *Notariële actualiteit 2016*, Brugge, die Keure, 2017, 63-101.

CASMAN, H., "Wettelijke samenwoning. Hoe gaat dat nu verder?", *NjW* 2004, 182-193.

CASTELEIN, C. en DE CLERCQ, M., "Model van samenlevingsovereenkomst" in CASTELEIN, C., VERBEKE, A.-L. en WEYTS, L. (eds.), *Leuvense notariële geschriften. Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, 93-110.

CORIJN, M., "Gehuwd of ongehuwd samenwonen: verschillen in welbevinden?", *SVR-St@ts* 2014/12, 1-16.

CORIJN, M., "Hoe duurzaam zijn recente huwelijken en wettelijke samenwoningen in het Vlaamse Gewest?", *SVR-St@ts* 2015/11, 1-3.

CORIJN, M., "Ongehuwd samenwonen na een echtscheiding in Vlaanderen", *SVR-St@ts* 2013/3, 1-18.

DECLERCK, C., "Huwen of samenwonen? Enkele familiaalvermogensrechtelijke aspecten", in CASTELEIN, C., VERBEKE, A.-L. en WEYTS, L. (eds.), *Notariële actualiteit 2009-2010*, Gent, Larcier, 2010, 61-92.

DECOUTERE, H. en VAN DEN BROECK, A., "VLABEL viseert het beding van aanwas", *Vermogensplanning in de praktijk* 2018, 34-37.

DELAHAYE, B., TAINMONT, F. en LÈBE-DESSARD, V., *La cohabitation légale*, Brussel, Larcier, 2013, 181 p.

DE SCHRIJVER, L., "De wettelijke samenwoning, een verhouding van staat?", *T.Fam.* 2015, 135-143.

DE SCHRIJVER, L., *Wettelijke samenwoning*, Brussel, Larcier, 2017, 304 p.

DE SCHRIJVER, L., "Wettelijke samenwoning", *TPR* 2017, 874-914.

DE SCHRIJVER, L., *Wettelijke samenlevingsovereenkomsten*, Antwerpen, Kluwer, 2021, 301 p.

DE SCHRIJVER, L., "Wettelijke samenlevingsovereenkomsten: ze verdienen uw aandacht, notaris!" in *Rechtskroniek voor het Notariaat deel 37*, Herentals, KnopsPublishing, 2020, 55-85.

DE WULF, C. m.m.v. BAEL, J. en DEVOS, S., *Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht. Het Opstellen van Notariële Akten*, Antwerpen, Kluwer, 2011, xxxi + 1325 p.

EGGERMONT, S., "Jan en Jan Modaal: homohuwelijk of wettelijke samenwoning?", *RW* 2008-09, 124-126.

EGGERMONT, S., *Tweerelaties*, Antwerpen, Intersentia, 2016, xxiii + 665 p.

FEDERALE OMBUDSMAN, Jaarverslag 2017 van de federale Ombudsman, 2018, http://www.federaalombudsman.be/sites/default/files/jaarverslag_2017_-_rapport_annuel_2017.pdf (consultatie 3 mei 2021).

FEDNOT, *Notarisbarometer Familie 2017*, www.notaris.be (consultatie op 24 april 2021) en FEDNOT, *Notarisbarometer Familie 2018*, www.notaris.be (consultatie op 24 april 2021).

GOOSSENS, E., “Genderdynamieken in het relatievermogensrecht. De zuivere scheiding van goederen door de lens van feministische rechtstheorie” in E. BREMS, P. CANNOOT en L. STEVENS (eds.), *Recht & Gender in België – 10 jaar later*, Brugge, die Keure, 2021, 133-152.

GOOSSENS, E., “Recht op een tweesprong. Toekomstperspectieven voor de wettelijke en de feitelijke samenwoning anno 2019” in A. VERBEKE, C. DECLERCK, J. DU MONGH (eds.), *Familiaal vermogensrecht in Themis*, Brugge, die Keure, 2019, 1-32.

GREGOIRE, M. en ROUSSEAU, L., “Contrats et actes pouvant assurer la protection du survivant” in RENCHON, J.-L. en TAINMONT, F. (eds.), *Le couple non marié à la lumière de la cohabitation légale*, Brussel, Bruylant, 2000, 1254 p.

HENDRICKX, K., “Leesbaardere vonnissen: het kan [Interview met Ulrike Loos]”, *Juristenkrant* 2020, afl. 418, 8-9.

LELEU, Y.-H., PARENT, Y. en TAYMANS, J.-F., *Le couple. Vie commune et rupture*, Brussel, Larcier, 2009, 229 p.

LYSENS-DANNEBOOM, V. en MORTELMANS, D., “Juridische bescherming van samenwoners. Van ‘het grote feest’ tot ‘de lange to-do’” in *Verslagboek Notarieel Congres 2013: arbeid en relatie*, Brussel, Larcier, 2013, 75-105.

MICHIELS, D., “Het accessoir opstalrecht als onderdeel van de samenlevingsovereenkomst”, *NFM* 2015, 215-233.

MUND, M., ‘La cohabitation légale et ses incidences sur le droit civil des successions et des libéralités – Les acquisitions de biens par les cohabitants légaux’ in CULOT, A., DE PAGE, P. en DE STEFANI, I. (eds.), *Les familles recomposées. Défis civils, fiscaux et sociaux*, Waver, Anthemis, 2013, 119-165.

PASTEELS, I., CORIJN, M. en MORTELMANS, D., “Voorhuwelijks samenwonen: een vergelijking tussen intacte en niet-intacte huwelijken in Vlaanderen”, *Relaties en Nieuwe Gezinnen* 2012, 1-25.

PUT, G., “Begrijpelijke taal wint altijd”, *Juristenkrant* 2013, afl. 274, 10-11.

PINTENS, W., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en VANWINCKELEN, K., *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 1345 p.

PINTENS, W., DECLERCK, C. en VANWINCKELEN, K., *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 440 p.

ROODHOOFT, J., “Nietigheid” in X., *Bestendig handboek Verbintenissenrecht*, Antwerpen, Kluwer, 2020, 104-116.

SENAEVE, P en B. VINCK, “Art. 1477 BW”, in X., *Personen – en familierecht, artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 57-86.

SENAEVE, P. en DE SCHRIJVER, L., “art. 1478 BW” in X., *Overzicht Personen- en familierecht. Artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Antwerpen, Kluwer, 2014, 347-399.

STATBEL, *Evolutie van het aantal verklaringen van wettelijke samenwoning per jaar en administratieve eenheid, sinds 2000, 2020*, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/partnerschap/wettelijke-samenwoning#panel-12> (consultatie 9 april 2021).

STATBEL, *Huwelijken: cijfers, 2020*, <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/partnerschap/huwelijken#figures> (consultatie 9 april 2021).

STATISTIEK VLAANDEREN, *Nieuwe wettelijke samenwoningen, 2020*, <https://www.statistiekvlaanderen.be/nl/nieuwe-wettelijke-samenwoningen> (consultatie 9 april 2021).

SWENNEN, F., *Het personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 511 p.

SWENNEN, F. en MORTELMANS, D., *Informal relationships – National report: Belgium, 2015*, <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Belgium-IR.pdf> (consultatie 9 april 2021).

TAYMANS, J.-F., “Le régime patrimonial des couples mariés et non mariés en droit belge (aspects civils)” in DERÈME, F. (ed.), *Ingénierie patrimoniale. Questions particulières dans un contexte franco-belge*, Brussel, Larcier, 2013, 71-98.

VAN GYSEL, A.-C., “La cohabitation légale : quo vadis ?”, *RTDF* 2015, 9-40.

VAN GYSEL, A.-C. en SAUVAGE, J., *Le couple*, Waver, Anthemis, 2018, 422.

VERBEKE, A.-L., “Als Mozes niet naar de berg komt. Over de organisatie van de feitelijke scheiding binnen het huwelijk”, *TEP* 2021, 4-10.

VERBEKE, A.-L., “Burgerlijk Wetboek for kids”, *TPR* 2003, 405-408.

VERSCHELDEN, G., *Handboek Belgisch Personen-, familie- en relatievermogensrecht*, Brugge, die Keure, 2021, ixiii + 1144 p.

VERSTRAETE, J., “Beschermingstechnieken tussen ongehuwd samenwonenden” in X., *Familie op maat*, Antwerpen, Kluwer, 2005, 27-87.

Vlabel standpunt nr. 17044 van 19 september 2018.

WUYTS, T., “Wettelijke samenwoning”, *NjW* 2014, 242-257.